

FUAD
ABDURRAHMANOV

SƏRVƏT

heykəltəraşlıq

NADİR ƏBDÜRRƏHMANOV

FUAD
ƏBDÜRRƏHMANOV

FUAD
ƏBDÜRRƏHMANOV

FUAD
ƏBDÜRRƏHMANOV

FUAD
ƏBDÜRRƏHMANOV

1915 - 1971

heykəltəraşlıq

SƏRVƏT

Bakı, 2013

Layihənin rəhbəri **Çingiz Fərzəliyev**

Layihənin əlaqələndiricisi
Mətnin müəllifi

Təgrül Əfəndiyev
Telman İbrahimov

Head of Project
Project Coordinator
Author of the Text

Chingiz Farzaliyev
Təgrül Afəndiyev
Telman Ibrahimov

Azərbaycan təsviri sənət ustalarına həsr olunmuş **“Sərvət”** albomlar silsiləsinin hazırlanmasında Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin əməkdaşları yaxından iştirak etmişlər. Silsilədə Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin, Müasir İncəsənət Muzeyinin, Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının, Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin, Cəfər Cəbbərlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin fondlarında saxlanılan əsərlərdən və arxiv materiallarından istifadə olunmuşdur. Silsilədə həmçinin özəl qalereyalarda və şəxsi kolleksiyalarda qorunub saxlanılan sənət əsərləri də təqdim edilmişdir.

Staff of the Azerbaijan National Museum of Art participated in the preparation of the **“Servet”** series of albums dedicated to the masters of Azerbaijani art.

This album series features works of art and archive materials in the following museums:

The Azerbaijan National Museum of Art,
The Museum of Modern Art,
The Nizami Ganjavi Azerbaijan National Museum of Literature,
The Azerbaijan State Art Gallery,
The Azerbaijan State Museum of Musical Culture,
The Jafar Jabbarli Azerbaijan State Museum of Theatre
and private galleries and collections

ISBN 978-9952-34-973-3

ISBN 978-9952-34-975-7

Fotolar
Arxiv araşdırmaları
Dizayn və kompüter yığımı
İngilis dilinə tərcümə

Ələkbər Ağasiyev
Nailə Rəhimova
Könül Bayramzadə
İan Peart, Səadət İbrahimova, Əminə Məlikova

Photography
Archive Research
Design and Computer Setup
Translation into English

Alakbar Aghasiyev
Naila Rahimova
Konul Bayramzade
Ian Peart, Saadat Ibrahimova, Amina Melikova

© “Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evi, 2013
© “Sharq-Qarb” (“East-West”) Publishing House, 2013

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin mətbəəsində çap olunmuşdur
Azərbaycan, AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+99412) 374 83 43

Printed at “Sharq-Qarb” Publishing House
Address: 17, Ashiq Alasgar Str., Baku, AZ1123, Azerbaijan
Tel.: (+99412) 374 83 43

www.eastwest.az

www.fb.com/eastwest.az

Mündəricat C o n t e n t s

6

Fuad Əbdürrəhmanov
Həyat və yaradıcılıq

Fuad Abdurrahmanov
Life and Creative Work

98

Qısa tərcümeyi-hal
Short Biography

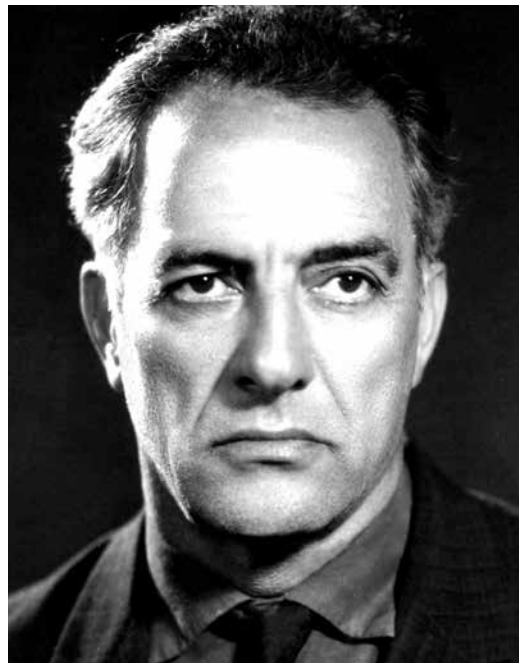

Cəfər Cabbarlı. Dramaturq

????

FUAD ƏBDÜRRƏHMANOV

Fuad Əbdürrəhmanov müasir incəsənət tariximizə XX əsr Azərbaycan heykəltəraşlığının ən parlaq simalarından biri kimi daxil olmuşdur. Heykəltəraşın görkəmli mədəniyyət xadimlərini, qəhrəmanlarını və sadə əmək insanlarını əks etdirən monumental abidələri Azərbaycanın tarixi keçmişini tərənnüm edən Bakı şəhərinin rəmzlərinə çevrilmişdir.

İstedadlı sənətkarın yaratdığı monumental heykəllərə Azərbaycandan kənarda- Düşənbədə (Tacikistan), Buxarada (Özbəkistan), Ulan-Batorda (Monqolustan) rast gəlmək olar. Onun bu ölkələrdə ucaldığı heykəllər qardaş xalqların elm və mədəniyyət dahilərinin tarixi obrazlarını müasir və gələcək nəsillərə çatdırmaqdadır.

Fuad Əbdürrəhmanovun fitri istedadı və yaradıcılıq nailiyyətləri xalq və dövlət tərəfindən layiqincə qiymətləndirilmişdir. Heykəltəraş Azərbaycanın xalq rəssamı fəxri adına layiq görülmüş, dəfələrlə Dövlət mükafatı almış, “Şərəf ordeni” ilə təltif olunmuşdur. SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü seçilmiş heykəltəraş 1966-cı ildə ucaldığı abidəyə görə SSRİ

“Şair Nizami Gəncəvi” Bakı
Tunc, 1947-1948

????
???????

Rəssamlıq Akademiyasının qızıl medalı ilə mükafatlandırılmışdır.

Heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanov 1915-ci ildə Şəkidə dövlət qulluqçusu Həsən Cəfər oğlu Əbdürrəhmanovun ailəsində anadan olmuşdur. 1929-cu ildə o, ailəsi ilə birlikdə əvvəl Yevlax, sonra isə Bakı şəhərinə köçür. Həmin illər Fuad Əbdürrəhmanovun incəsənətə gəlişi dövrü kimi səciyyələndirilir. 1929-cu ildə gənc Fuad Əbdürrəhmanov Bakı Rəssamlıq Texnikumunda heykəltəraşlıq ixtisası üzrə təhsil almağa başlayır. Tələbə ikən təsviri incəsənət sərgilərində öz əsərləri ilə çıxış edən Fuad Əbdürrəhmanov müəllimlərinin və sənətsevərlərin diqqətini cəlb edir.

Bu dövrdə dövlətin mədəni həyatında böyük əks-səda doğuran irimiqyaslı tədbirlərdən biri 1934-cü ildə dahi İran şairi Firdovsinin minilliyinə həsr olunmuş sərgi və elmi konfransın keçirilməsi oldu. Həmin sərgidə gənc heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanov özünün ilk müstəqil əsəri ilə çıxış edir. “Oxatan” adlandırılmış kompozisiyada heykəltəraş Firdovsinin “Şahnamə” əsərinin baş qəhrəmanı olan Rüstəm Zalı düşməni hədəfə alaraq ox atdığı vəziyyətdə təsvir etmişdi. Heykəltəraşın illüstrativ xarakter kəsb edən heykəl kompozisiyasında yaratdığı obraz, Firdovsi əsərinin baş qəhrəmanını təsvir etməklə bərabər, daha çox orta əsrlərin Azərbaycan döyüşçüsünün görkəmini canlandırır. Heykəltəraşın bu erkən əsərində hələ tələbə işinə xas olan xüsusiyyətlər görünməkdədir. Belə ki, döyüşçünün hərəkətində və qamətində bəzi qüsurlar nəzərdən qaçmır.

Rəssamlıq texnikumunu 1935-ci ildə müvəffəqiyyətlə bitirən gənc heykəltəraş ixtisasını artırmaq məqsədi ilə İ.Y. Repin adına Leninqrاد Boyakarlıq, Heykəltəraşlıq və Memarlıq Akademiyasının heykəltəraşlıq fakültəsinə daxil olur. 1940-cı ildə Leninqrاد Rəssamlıq Akademiyasını bitirən heykəltəraş yaradıcılığının erkən mərhələsində artıq parlaq istedadla malik olduğunu özünün ilk müstəqil işləri ilə nümayiş etdirməyə başlayır. Bu istedadın bünövrəsi hələ tələbəlik illərində onun müəllimləri, görkəmli heykəltəraşlar M. Manizer və V. Sinayski tərəfindən qoyulmuşdu. Təsviri sənət sərgilərində kiçik plastika kompozisiyalarını nümayiş etdirən heykəltəraş tədricən mütəxəssislərin diqqətini cəlb edir. Heykəltəraşlığın müxtəlif növ və janrlarının bədii-texniki xüsusiyyətlərini mənimsəmiş gənc Fuad Əbdürrəhmanov eyni zamanda müxtəlif heykəltəraşlıq materiallarında (gil, daş, mərmər, tunc və s.) da plastik obrazın əldə olunmasına yiyələnmişdi.

Beləliklə, artıq 30-cu illərdən Fuad Əbdürrəhmanov istedadlı gənc heykəltəraş kimi müstəqil yaradıcılıq əsərlərini sərgilərdə sənətsevərlərin və ictimaiyyətin diqqətinə təqdim edərək sənət aləmində öz cığırını açmağa başlayır.

Təhsilini bitirərək Bakıya qayıdan heykəltəraş, yaradıcılığının erkən

“Makidoniyalı İsgəndər Nüşabənin qonaqlığında”
Nizami abidəsinin baryefi Tunc, 1949

????
???????

mərhələsində dəzgah heykəltəraşlığına, xüsusilə də portret janrına üstünlük verirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, həmin dövr heykəltəraşlarının monumental heykəl növündən sonra ən sevimli janrı portret idi. Yeni, gənc Sovetlər ölkəsində ictimai nüfuzu olan, xalqın rəğbətini qazanmış real və tarixi şəxsiyyətlərin heykəlləri yapılaraq, onların cəmiyyətdə yeri və rolu təbliğ olunurdu. Dövlət ideologiyasının bu mühüm istiqaməti heykəltəraşlar qarşısında geniş üfüqlər açdı.

Heykəltəraşın 30-cu illərin ortalarında yaratdığı portretlərdə Azərbaycanın görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin, əmək qəhrəmanlarının obrazlarını müasirləri üçün canlandırmışdır. Mirzə Fətəli Axundzadənin, Asaf Zeynallının, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Üzeyir bəy Hacıbəylinin əsasən “büst” formasında işlənmiş portretləri gənc heykəltəraşın dərin psixoloji obrazlar yaratmaq qabiliyyətini nümayiş etdirirdi.

Realistik tərzdə işlənmiş bu portretlər gənc heykəltəraşda hələ xüsusi plastik düşüncənin, üslubun olduğunu göstərmirdi. Gəcdən (gips) hazırlanmış və tuncqlama ilə tamamlanmış bu əsərlərdə müəllifi yalnız portret realizmi maraqlandırır. Portret cizgilərinin obyektivliyi baxımından bitkin hesab olunan bu əsərlərdə heykəltəraşın öz “baxış bucağı”, üslubu, dəst-xətti və bunlardan irəli gələn obraz özünəməxsusluğu hələ nəzərə çarpmır. Akademik heykəltəraşlıq tələblərinə tam cavab verən bu portretlərdə özünəməxsus bədii ifadə tərzində hələ bir qədər zəifdir.

“Büst” xarakterli portretlərin ardınca heykəltəraş görkəmli aktyor və teatr xadimi Hüseyn Ərəblinskinin daha iri formatda (tors) mürəkkəb kompozisiyalı portret obrazını yaradır. Bu portretdə obrazlılığı və plastik ifadəliliyi artırmaq məqsədi ilə heykəltəraş portreti çiyin qurşağı və çarpazlaşdırılmış əllərin təsviri ilə zənginləşdirir. Heykəltəraş teatr tamaşasındakı rolunu daxilən yaşayan, “daxili məşq” edən aktyor obrazı yaratmışdır. Yeni kompozisiya və obraz axtarışları nəticəsində heykəltəraş Hüseyn Ərəblinskinin dərin düşüncələrə dalmış artistik şəxsiyyət obrazını yarada bilmişdir. Bu əsər özünün ölçüsü, kompozisiya quruluşu və yaradıcılıq məsələsinin həllinə görə artıq sənətkarda monumental heykəl yaratmaq qabiliyyətinin və həvəsinin formalaşmasından xəbər verirdi. Gənc sənətkarda bu həvəsin reallaşmasına zəmin yaradan SSRİ-nin ən mötəbər rəssamlıq təmayüllü ali məktəbində aldığı yüksək peşəkar təhsili idi.

Hələ tələbə ikən Fuad Əbdürrəhmanov Azərbaycanda gedən ictimai quruculuq və bədii yaradıcılıq proseslərinin fəal iştirakçısı olmuşdur. Bu dövrün ən yüksək ictimai rezonans doğuran mühüm mədəni hadisələrindən biri görkəmli Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı olan tədbirlərə hazırlıq idi. Tikilməkdə olan Nizami

*“Leyli və Məcnun məktəbdə”
Nizami abidəsinin bəreləyi Tunc, 1949*

????
??????

Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi şairin adına layiq olmaqla bərabər, bütövlükdə Azərbaycan ədəbiyyatının “panteon” u kimi tərtib olunmalı idi. Muzeyin fasadı böyük təğlarla sıralanmış lociya şəklində tikilərək, Azərbaycan ədəbiyyatı korifeylərinin heykəlləri ilə bəzədilməli idi. Burada Molla Pənah Vəqifin, Xurşudbanu Nətvənin, Cəlil Məmmədquluzadənin, Cəfər Cabbarlının heykəllərinin ucaldılması nəzərdə tutulmuşdu. Lociyanın təğləri arasında qoyulan heykəllərdən biri XVI əsrin dahi şairi Məhəmməd Füzulinin obrazını əks etdirməli idi. Bütün heykəllərin hazırlanması üçün müsabiqə elan olunmuş və yüzlərlə əsər nəzərdən keçirilmişdi. Münsiflər heyətinin qərarına görə lociyada ucaldılacaq Məhəmməd Füzuli heykəli üzərində iş məhz Fuad Əbdürrəhmanova tapşırıldı.

Qeyd etmək lazımdır ki, Məhəmməd Füzulinin real cizgilərini əks etdirən portret müasir dövrdə gəlib çatmamışdır. Bunun səbəbi orta əsrlər Azərbaycanında portretə, heykələ İslam dininin mənfi münasibəti ilə bağlı idi. Əslində Fuad Əbdürrəhmanov Füzulinin portret obrazını onun əsərləri əsasında rekonstruksiya etməli idi. Sənətkarın müsabiqə ərəfəsində gərgin axtarışları nəticəsində 1939-cu ildə bu muzey üçün yaratdığı Füzuli obrazı sonradan şairin xalq tərəfindən və rəsmən qəbul olunmuş portreti kimi tanındı. Müəllif Füzulini ayaqüstə dayanaraq, poetik ruhlanma halını yaşayan şəxs, daxili düşüncələrə qapılmış ilahi eşq tərənnümçüsü kimi təqdim edir.

Heykəltərəşin yaratdığı bu ilk monumental heykəl artıq onun iriölçülü, ümumiləşdirilmiş heykəl abidəsini ucaltmaq bacarığını açıq-aşkar nümayiş etdirdi. Əlində kitab tutaraq poetik düşüncələrə dalmış şairin monumental fiquru orta əsrlərin mütəfəkkir və lirik şair obrazını canlandıraraq abidə səviyyəsinədək ucaldılmışdı. Heykəlin plastik həllində müəllif lakonikliyə və iri plastik formalara üstünlük verməklə monumentallıq və statuarlıq xüsusiyyətlərini bir qədər də artırma bilmişdir. Heykəlin uzaqdan müşahidə olunmasını və yerin səviyyəsindən kifayət qədər yüksəkdə yerləşməsini nəzərə alaraq, müəllif xırda cizgilərin plastik ifadəsindən məqsədyönlü şəkildə imtina edir. Ümumiləşdirilmiş plastik formalar və uğurlu tapıntı olan siluet heykəlin monumentallığını bir qədər də artırır.

1941-ci ildə başlanmış Böyük Vətən müharibəsi muzeyin tamamlanması işlərini müvəqqəti olaraq təxirə salır. Müharibədən əvvəl (1938) hazırlanmış model əsasında artıq tamamlanmış heykəl Böyük Vətən müharibəsi qurtardıqdan sonra muzeyin lociyasına qoyulur. Azərbaycanın klassik ədəbiyyatını əks etdirən simalar sırasında Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Məhəmməd Füzuli heykəli şairə xas sadəliyi ilə seçilir.

Böyük Vətən müharibəsinə öz sənətkar töhfəsini verən heykəltərəş bu dövrdə Azərbaycanın tarixi qəhrəmanlarının bəryefləri üzərində işləyir.

“Xosrov və Şirin”

Nizami abidəsinin bəryefi Tunc, 1949

????

??????

Arxa cəbhədə qələbəyə inam hissini artırmaq və əhalinin vətənpərvərlik ruhunu yüksəltmək məqsədi ilə dövlət tərəfindən incəsənət ustalarına tarixi qəhrəmanların portretlərini yaratmaq tövsiyə edilirdi. Bu çağırışa öz əsərləri ilə cavab verən sənətkarlardan biri də Fuad Əbdürrəhmanov oldu. Onun bu qəbildən olan heykəltəraşlıq əsərləri arasında Babəkin, Cavanşirin, Koroğlunun dairəvi formatda və plaket şəklində olan barelyeflərini göstərmək olar. Hər üç barelyefdə qəhrəmanlar profildən (yan görünüşdən) təsvir olunaraq, sadə və lakonik siluətlərə malikdirlər.

Barelyef üzərində çalışaraq tarixi araşdırmalar aparan heykəltəraş qədim Azərbaycan dövləti Albaniyanın hökmdarı Cavanşir obrazını tarixi salnamələr və böyük hökmdarın ölümünə həsr olunmuş mərsiyə əsasında yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, Füzuli obrazının yaradılmasında ortaya çıxan çətinliklər, Cavanşir portretinin işlənməsi zamanı da meydana çıxdı, çünki Albaniya hökmdarının da həmdövr portreti bu günədək gəlib çatmayıb. Gərgin elmi araşdırmalar və yaradıcı axtarışlar nəticəsində Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Cavanşir obrazı bu günədək onun ən uğurlu tarixi portreti sayıla bilər.

Babəkin barelyefi Azərbaycan tarixində öz qeyri-adi istedadı və şücaətli sərkərdəliyi ilə məşhur olmuş və Ərəb xilafətinə qarşı 20 il qeyri-bərabər mübarizə aparmış döyüşçü obrazını canlandırır. Babəkin relyef təsvirində heykəltəraş möhkəm əqidəyə malik sərkərdənin sərt döyüşçü cizgilərini qabartmışdır.

Koroğlu barelyefində heykəltəraş xalq qəhrəmanı obrazını dinamik cizgi formaları ilə əks etdirərək, onun çılğın və cəsur xasiyyətini, xəlqiliyini qabartmağa müvəffəq olmuşdur.

Bu barelyeflərlə bərabər Fuad Əbdürrəhmanov o dövrdə bir sıra Böyük Vətən müharibəsi qəhrəmanlarının da büst heykəllərini yaradır. Portret xarakteri daşıyan bu büstlərdə səmimilik, yüksək insani keyfiyyətlər, vətənə sdaqət hissi yaşayan insan obrazları tərənnüm olunmuşdur.

Heykəltəraşlığın müxtəlif janrlarını yüksək peşəkarlıqla mənimsəmiş Fuad Əbdürrəhmanovun yaradıcılıq irsi müasir Azərbaycanın plastik portret janrı tarixinin inkişafında əhəmiyyətli yer tutur. Heykəltəraş qəhrəmanlarla yanaşı mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin obrazları üzərində də çalışır. Qısa müddət ərzində bir neçə eskiz əsasında yaradılan Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli simalarının büst portretləri, sənətkarın yığcam və lakonik bədii obraz yaratmaq bacarığını nümayiş etdirir. Bu dövrün səciyyəvi portretləri sırasında Azərbaycanın görkəmli dramaturq Cəfər Cəbbarlının portretini göstərmək olar. Portretdə dramaturqun böyük ustalıqla təsvir olunmuş ehtiraslı, çılğın baxışı obrazın əsas mahiyyətini təşkil edir.

“Ənuşirvan və bayquşlar”
Nizami abidəsinin barelyefi Tunc, 1949

????
??????

Heykəltəraşın bəhs edilən dövrə aid portretlər qalereyasının zirvəsində Sovet İttifaqı qəhrəmanı general Həzi Aslanovun büst portreti dayanır desək, yanılmarıq. Əvvəlki kamera xarakterli portretlərdən fərqli olaraq, burada heykəltəraş ümumiləşdirmə və sadələşdirmə üsulu ilə heykəlin monumentallıq xüsusiyyətlərini artırmağa nail olub. 1945-ci ildə hazırlanmış portret ölçülərinə görə dəzgah heykəltəraşlığına aid olmasına baxmayaraq, üç il sonra, yəni 1948-ci ildə ucaldılmış Həzi Aslanov abidəsinin mərkəzi heykəl obrazı kimi memarlıq ansamblına daxil edilir. Tank qoşunları generalı Həzi Aslanovun büstü memarlıq formaları ilə ifadə olunmuş rəmzi tankın qüllə yerində bərkidilərək arxa plandakı tağvari stelanın mərkəzində yerləşdirilib.

Həzi Aslanovun abidəsi Azərbaycan incəsənətində “memorial heykəl” anlayışının yeni plastik həlli kimi müasir heykəltəraşlıq tarixinə düşüb. Heykəltəraşlıq və memarlıq formalarının vahid kompozisiyada üzvi vəhdət təşkil etməsi baxımından bu abidənin müasir Azərbaycan heykəltəraşlığında analoqu yoxdur.

Müharibə illərindəki bu vətənpərvər və fədakar əməyin, yaratdığı heykəl obrazlarına görə Fuad Əbdürrəhmanov “Əməkdar incəsənət xadimi” adına layiq görülür.

Fuad Əbdürrəhmanovun monumental heykəltəraşlıq sahəsində yaradıcılığı hələ Böyük Vətən müharibəsi illərindən başlamışdı. Nizami Gəncəvinin yubileyinə hazırlıq çərçivəsində dahi şairin heykəlinin yaradılması üzrə elan olunmuş müsabiqəyə respublikanın bütün sənətkarları cəlb edilmişdi. Həmin müsabiqə iştirakçılarından biri də Fuad Əbdürrəhmanov idi.

Nizami Gəncəvinin monumental heykəl obrazının axtarışları dahi şairin ədəbi irsinin xüsusi diqqət və qayğı ilə izlənməsi və tədqiqi ilə müşayiət olunurdu. Bu gərgin əmək, istedad və özünəməxsus yaradıcılıq nəticəsində ərsəyə gətirilmiş obraz müsabiqənin münisiflər heyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və memarlar S. Dadaşov və M. Üseynovla birlikdə abidənin şairin vətəni olan Gəncə şəhərində ucaldılması tövsiyə olunmuşdu.

Nizami Gəncəvinin abidəsi 1947-ci ildə Gəncə şəhərində təntənəli şəkildə açılaraq qısa müddətdə geniş ictimaiyyətin rəğbətini qazandı. Bu abidəyə görə heykəltəraş dövlət tərəfindən həmin dövrün ən ali mükafatı olan Stalin mükafata layiq görülür.

Klassik şairin obrazının uğurlu olması və əhali tərəfindən rəğbətlə qarşılanması Bakıda ucaldılacaq Nizami Gəncəvi abidəsinin əsas simasını müəyyən etdi. Ölçülərinə görə daha böyük olması nəzərdə tutulan heykəl üzərində qızgın iş davam etdirildi. Müsabiqənin şərtlərinə görə Nizami Gəncəvi abidəsi muzeyin qarşısındakı meydanda qoyulmaqla vahid

**“Bəhram Gurun əjdahanı
öldürməsi”**

Nizami abidəsinin baryefi Tunc, 1949

????

??????

memarlıq ansamblının məzmununu açıqlayaraq onu tamamlamalı idi.

Müsbəqədə iştirak edən 60-a yaxın müəllifin layihələri sırasında Fuad Əbdürrəhmanovun təklif etdiyi heykəl layihəsi qalib gəlir və heykəlin tamamlanmış variantının hazırlanması ona tapşırılır. Layihəni Azərbaycanın görkəmli memarı M. Üseynovla birlikdə işləmiş heykəltəraş Nizami Gəncəvi obrazı üzərində çalışmağa başlayır.

Heykəltəraşın yaratdığı obraz Nizami Gəncəvini öz həyatının bir anını yaşayan sadə şəxs kimi deyil, dahi şair və mütəfəkkir haqqında bütöv xalqın təsəvvürlərini inandırıcı şəkildə əks etdirir. Plastik keyfiyyətlərinə görə bu heykəl 1940-cı illərin ən uğurlu monumental abidəsi sayılmaqla bərabər, Azərbaycan heykəltəraşlığının gələcək inkişafına əsaslı təsir göstərdi. Monumental heykəl kompozisiyasının dürüstlüyü, fiqurun statuarlığı, mütənasibliyi, hərəkətin “gizli” ritmi və, nəhayət, portretin şair haqqında təsəvvürləri əks etdirməsi abidənin ümummilli rəmzə çevrilməsini təmin etdi.

Abidə sanki bir anlıq dayanaraq, fikir dəryasına qərq olmuş orta əsrlər filosofunun obrazını sadə və lakonik cizgilərlə ifadə edir. Abidənin plastik həlli ümumiləşdirmələr vasitəsilə bitkin və kamil siluet formalaşdırır. Postamentin aşağı hissəsində dahi şairin ölməz “Xəmsə” külliyyatına daxil olan poemaların süjetlərini əks etdirən tunc bəlyeqlər yerləşdirilib. Bu bəlyeqlərin müəllifi görkəmli heykəltəraş P. Xryunovdur.

Xalq və sənətsevərlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanan Nizami Gəncəvi abidəsi dövlət tərəfindən də yüksək qiymətləndirilir. Dövlət mükafatına layiq görülən heykəlin rəsmi açılışı 1949-cu ildə, Böyük Vətən müharibəsi qurtardıqdan sonra baş verir. Hündürlüyü 6 metrə çatan tunc heykəl səkkizsəthli prizmatik, qırmızı mərmərdən hazırlanmış postament üstündə bərkidilib və şəhərin ən gözəl meydanlarından birini – Nizami meydanını bəzəyir. Ədəbiyyat muzeyi ilə birlikdə vahid memarlıq kompleksi təşkil edən heykəl dövrün ən uğurlu monumental abidəsi kimi Azərbaycan heykəltəraşlıq tarixinə daxil olub.

Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Nizami Gəncəvi heykəli Azərbaycanın monumental heykəltəraşlığının gələcək inkişaf istiqamətinin ana xəttini müəyyən etdi. Bundan sonra tarixi şəxsiyyətləri əks etdirən monumental abidələr üzərində işləyən bütün müəlliflər üçün Fuad Əbdürrəhmanovun Nizami Gəncəvi heykəli nümunə və meyar rolunu oynayırdı. Heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı dahi şair, humanist və mütəfəkkir obrazı Azərbaycan xalqının tarixən ən yüksək qiymətləndirdiyi sadəlik, əyilməzlik, müdriklik kimi mənəvi xüsusiyyətləri özündə əks etdirir.

Nizami Gəncəvinin abidəsi üzərində iş prosesində uzunmüddətli axtarışlar və kəşflər heykəltəraşın gələcək maraq dairəsini müəyyənləşdirdi,

“Fərhad Bisutun dağı yıxır”
Nizami abidəsinin bəlyeqləri Tunc, 1949

????
??????

orta əsrlərin dahi şair və filosoflarının obrazlarına marağı bir qədər də artırdı. Bu yaradıcılıq xətti onun sənət irsi üçün əsas və mühüm olmaqla yanaşı, orta əsrlər poeziyasına, miniatur sənətinə, xalçaçılıq və dekorativ sənətin zənginliyinə daha dərinlən nüfuz etməsinə təkan verdi. Müsləman Şərqinin klassik incəsənət incilərini, poeziyasını və elmini öyrənən heykəltəraş plastika ustası olmaqla bərabər, tədqiqatçı-rəssama çevrildi.

Fuad Əbdürrəhmanovun Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı yaradıcılıq mərhələsi kəmiyyət və keyfiyyət baxımından təkamül xüsusiyyətləri ilə seçilir. Heykəltəraşın əsərlərində insan obrazları daha dərin psixoloji və bədii ümumiləşdirməyə məruz qalır. Təsvir edilən insanların xarakteri və daxili aləmi heykəltəraş tərəfindən incə plastik vasitələrlə böyük ustalıqla ifadə olunmağa başlayır.

Yaradıcılıq prosesində heykəltəraşın kompozisiya üsullarının zənginləşdirilməsinə yönəlmiş daimi axtarışları yeni tip heykəltəraşlıq portretlərini hazırlamağa imkan verirdi. Bu portretlərdə ifadə olunmuş fərdilik, obyektivlik, digər tərəfdən isə yüksək bədiiilik, onlara tamaşaçı diqqətini və rəğbətini daha da artırırdı.

Fuad Əbdürrəhmanovun XX əsrin 40-cı illərindən etibarən çiçəklənməyə başlayan yaradıcılığı 50-60-cı illərdə peşəkar heykəltəraşlıq və kamillik zirvəsinə çatır. Sənətkarın əksər uğurlu və məşhur əsərləri məhz bu illərdə tamaşaçıların diqqətinə təqdim olunur.

Bu dövrdə ölkənin ictimai-siyasi və bədii həyatında, mədəniyyətində canlanma və ruh yüksəkliyi müşahidə olunur. Siyasi, ictimai və mədəni həyatın əksər sahələrində baş verən demokratikləşmə sərt sovet ideologiyasının “dəmir mənəşəsi”ndən azad olma nəticəsində meydana gəlir. İncəsənət və mədəniyyətdə bərqərar olan sərbəstlik və yüksək peşəkarlıq ab-havası sənətkarlarda yaradıcılıq ruhunun yüksəlməsinə, ümumbəşəri bədii və peşəkarlıq keyfiyyətlərinə malik yeni incəsənət əsərlərinin meydana gəlməsi üçün əlverişli şəraitin yaranmasına səbəb olurdu.

Yeni siyasi və mədəni mühitdə istedadlı sənətkarlara sərbəst bədii özünüifadə imkanı verilir, sovet ideologiyası stereotiplərindən azad sənət əsərlərinin meydana gəlməsi təmin edilirdi. Bu “yeni dalğa” sənətkarlarından biri də Azərbaycanın görkəmli monumentalçı heykəltəraşı Fuad Əbdürrəhmanov olmuşdur.

Artıq özünü mahir portret ustası kimi təsbit etmiş heykəltəraş ona həmdövr olan bir sıra mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin də uğurlu portretlərini yaradır. Belə portretlərdən istedadlı və tanınmış memar Mikayıl Üseynovun, teatr dekorasiyaları və qrafik lövhələr yaradan görkəmli rəssam Rüstəm Mustafayevin, o vaxtlar hələ gənc və bir çoxlarına

“Azərbaycan qadını”
Gips, 1951

????
???????

naməlum olan, lakin fitri istedadı ilə diqqəti cəlb edən fırça ustası Səttar Bəhlulzadənin və bir çox incəsənət korifeylərinin portret heykəllərini göstərmək olar. Bu portretlərdə heykəltəraş şəxsiyyətə xas portret cizgiləri ilə bərabər, onların dərin mənəvi aləmə malik istedadlı və maraqlı fərdlər olduqlarını nümayiş etdirmişdir.

Heykəltəraşın peşəkarlıq baxımından püxtələşməsi və ustadlıq mərhələsinə qədəm qoyması XX əsrin 50-ci illərində açıq-aydın müşahidə olunmağa başlayır. Bu vaxt sənətkarın yaradıcılıq diapazonu, demək olar ki, heykəltəraşlığın əksər janrları ilə zənginləşir. Monumental və kiçik plastika, dekorativ heykəl, portret və dəzgah heykəltəraşlığı – bütün bu sahələrdə diqqətəlayiq əsərlər təqdim edən tişə ustası mürəkkəb və maraqlı heykəl kompozisiyalarını yaratmaq qabiliyyətini nümayiş etdirməyə başlayır.

Bütün bu yeni janrlarla bərabər heykəltəraş özünün ilk sevdiyi portret janrını da yaddan çıxarmır. O, bu dövrün portretlərində də öz müşahidəçilik qabiliyyətini nümayiş etdirərək dövrünün vətəndaş tipini ayrı-ayrı heykəl portretlərində yüksək ustalıqla tərənnüm edir.

Belə portretlər sırasında Dövlət mükafatı laureatı, professor M. Sadıqovun portretini (1950) göstərmək olar. Daxili mənəvi zənginliyə və yüksək intellektə malik obraz qabaqcıl azərbaycanlı ziyalısının surətini inandırıcı şəkildə vəsf edir.

Fuad Əbdürrəhmanovu bir heykəltəraş kimi yalnız ziyalılar deyil, eyni zamanda sadə adamlar da maraqlandırır. Bu insanlarla ünsiyyət zamanı sənətkar onların sadə, lakin zəngin daxili mədəniyyətini, yüksək mənəvi keyfiyyətlərini müəyyənləşdirib tərənnüm etməyə üstünlük verirdi. Belə sadə insanların portretlərində heykəltəraş mənliyi, daxili qüruru, özünəməxsus şəxsiyyəti büruzə verən insani keyfiyyətləri qabardaraq, bu keyfiyyətlərə malik insanın zahirən də gözəl olduğunu tamaşaçılar üçün kəşf edirdi.

Deyilənlərə misal olaraq sosialist əməyi qəhrəmanı, məşhur pambıqçı Bəsti Bağirovanın heykəl-portretini nümunə göstərmək olar. Daxili mənəvi harmoniyanı və yüksək ləyaqəti təcəssüm etdirən sadə əmək adamının sifətində eyni vaxtda müdriklik, sərt iradə və incə qadınlıq xüsusiyyətləri böyük məharətlə əks olunmuşdur.

Yuxarıda qeyd edilən heykəl-portretlərdə Fuad Əbdürrəhmanovun təsvir etdiyi insanın ən yaxşı mənəvi və insani keyfiyyətlərini kəşf etmək, obrazın aparıcı xüsusiyyətlərini bədii vasitələrlə aşkar etmək bacarığı bir daha nümayiş etdirilmişdir.

Sadə insan obrazının yüksək tipikləşdirilməsi, onun insani keyfiyyətlərinin vətəndaşlıq səviyyəsinədək ucaldılması heykəltəraşın

“Oxatan”
Tonlaşdırılmış gips, 1934

????
???????

“Aktyor Hüseyn Ərəblinskiinin portreti”
Gips, 1934

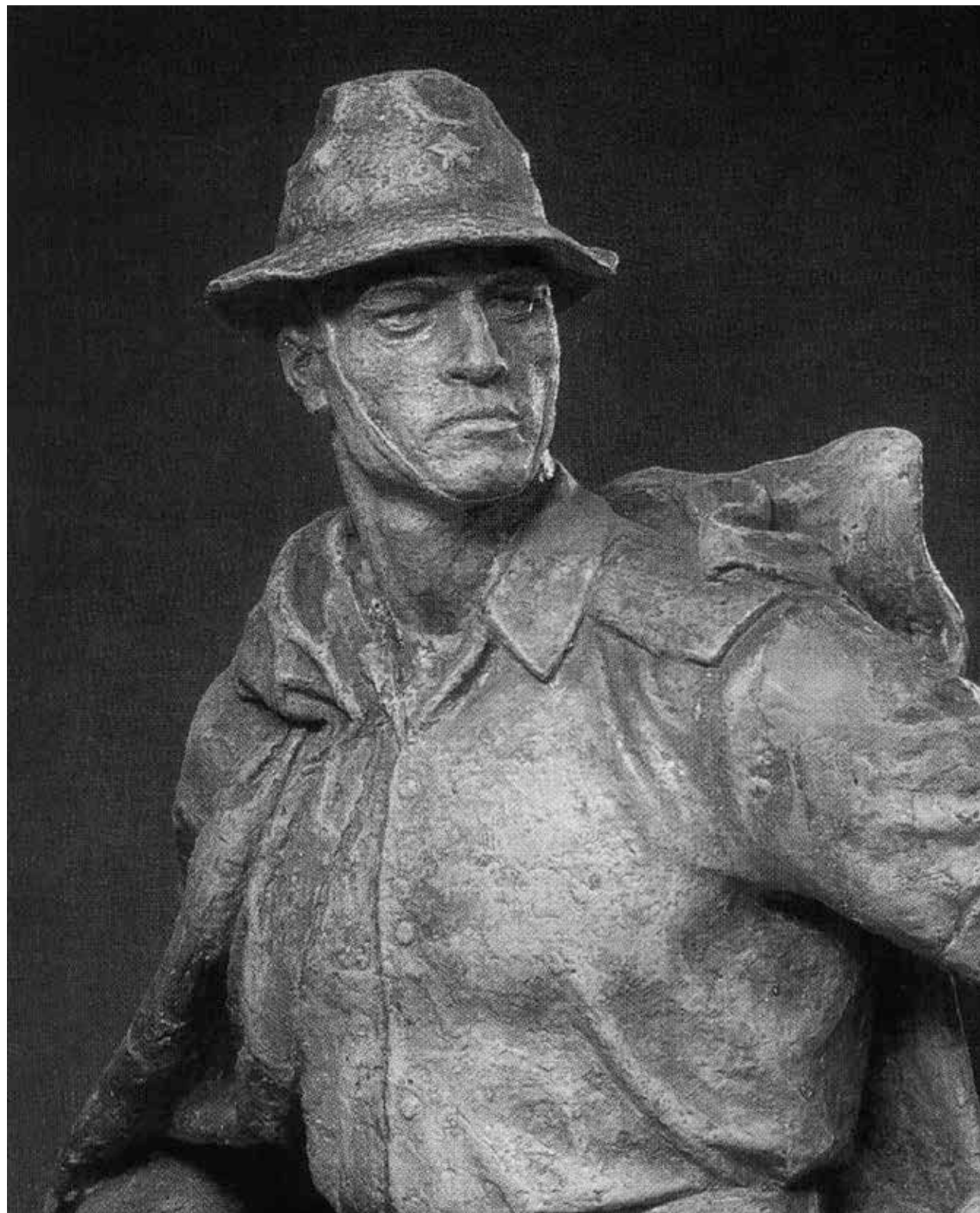
????
???????

bədii-plastik vasitələrlə ifadəliliyi artırmaq bacarığına yiyələnməsi nəticəsində mümkün olmuşdur. Belə ümumiləşdirmələr sadə bir insan obrazını monumentallaşdıraraq, onu bədii rəməz həddinə çatdırmaq, “vətənin bir hissəsi”, millətin qürur mənbəyinə çevirə bilmək qabiliyyətindən irəli gəlirdi.

Heykəltəraş yaradıcılığının və istedadının bu xüsusiyyəti bütün parlaqlığı ilə onun 1950-ci ildə yaratdığı “Çoban” heykəlində nəzərə çarpır. Monumental portret səviyyəsinədək ucaldılmış çoban fiquru əslində dəzgah heykəltəraşlığı çərçivələrində işlənmiş fiqurlu portret-kompozisiyadır. Büst formatlı portretlərdən fərqli olaraq, burada heykəltəraş monumental səslənən heykəl-abidə yaratmağa müvəffəq olur. Sadə əmək adamının ümumiləşdirilmiş obrazını təənnüm edən heykəltəraş onda qürur, alicənablıq, zəhmətkeşlik kimi insani keyfiyyətləri ön plana çəkir. Heykəltəraşın yaratdığı lakonik kompozisiya özündə heykəltəraşlıq formalarının kamilliyini və mütənəsibliyini, duruşun və qamətin

“Cənub sərhədlərini qoruyan”
Gips, 1965

????
???????

plastikliyini, portretin ifadəliliyi kimi bədii keyfiyyətləri cəmləşdirir. Öz dövrünün sadə vətəndaş idealını əks etdirən bu heykələ görə onun müəllifi Fuad Əbdürrəhmanov SSRİ Dövlət mükafatı ilə təltif olunmuşdur.

Heykəltəraşın 1951-ci ildə yaratdığı “Azərbaycan qadını” heykəli Azərbaycanın keçmişini və gələcəyini ifadə edən rəmz kimi meydana gəlmişdir. İctimai həyatda fəal mövqe tutan müasir Azərbaycan qadını cəmiyyətin və yeni-yeni nəsillərin mənəvi və sosial simasını müəyyən edən obraz kimi təsbit olunmuşdur.

Bu heykəldə Fuad Əbdürrəhmanov müasir azərbaycanlı qadının obrazını müstəqil və güclü iradəyə malik zəngin şəxsiyyət kimi tərənnüm

“Bəstəkar Asaf Zeynallının portreti”
Gips, 1934

????
???????

edir. Yaşadığı dövrün xanımlarına xas olan səmimilik, daxili iradə və cazibədarlığı əks etdirən bu heykəl əlində kitab işıqlı gələcəyə doğru inamla addımlayan milli geyimli qadın obrazını ifadə edir. Heykəltəraşın yaratdığı “Azərbaycan qadını” heykəli həmin dövrdə tez-tez rast gəlinən, ictimai həyatda qabaqcıl və fəal qadınların obrazını əks etdirir. Fiqurun sinəsində “Sosialist əməyi qəhrəmanı” medalının təsviri bu heykəli öz dövrünün canlı rəmzinə çevirməklə bərabər, real personajın sosial portreti olduğunu təsdiq edir.

50-ci illərin ortalarında Fuad Əbdürrəhmanov öz yaradıcılığında yenidən büst-portret janrına qayıdır. Lakin bu portretlər onun 30-cu

“Dramaturq Əbdürrəhimbəy
Haqverdiyevin portreti”
Gips, 1933

????
??????

“Çoban”
Tunc, tökmə 1950

????
???????

“Bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin portreti”
Gips, 1934

????
???????

illərdə yaratdığı dəzgah xarakterli büstlərdən əsaslı şəkildə fərqlənir. Bu dəyişikliklər heykəltəraşın monumentalçı təcrübəsindən və heykəltəraşlıq obrazı haqqında yeni anlamın formalaşmasından irəli gəlirdi. Artıq onun portret-büstlərində monumentallıq təmayülü açıq-aşkar nəzərə çarpmağa başlayır. Belə monumentallığın əsasında insan obrazının daxili qüdrətini, onun mənəvi gözəlliyini və konkret şəxs simasında ictimai və milli ideali tərənnüm etmək istəyi dayanırdı. Bu yaradıcılıq istəkləri heykəltəraşın ustadlıq bacarığı, geniş dünyagörüşü və fədakar əməyi ilə birləşərək uğurlu

nəticələrə gətirib çıxarırdı.

Belə uğurlu yaradıcılıq nəticələri sırasında Ulan-Bator şəhərində qardaş monqol xalqının görkəmli şəxslərinə həsr olunmuş monumental büst-portretləri göstərmək olar. Portretlərdən birində Monqolustan Xalq İnqilabının rəhbəri Suxe Bator, digərində isə Monqolustanın siyasi lideri, ordu marşalı Çoybalsan təsvir edilib. Monqolustanın görkəmli dövlət və ictimai xadimi Suxe Batorun büstü onun məqbərəsində yüksək podium üzərində qoyulub. Çoybalsanın büstü isə fəxri xiyabanda qəhrəmanın qəbri üzərində ucaldılıb.

Daha çox büst-abidə xarakterini kəsb edən bu portretlər sifətin xırda cizgilərini deyil, ümumiləşdirilmiş plastikasını və siluetini əks etdirir. Xırda formaların təsvirindən imtina olunması nəticəsində şəhər mühitinə uyğunlaşdırılmış bu büstlər monumental təsir bağışlayaraq heykəl-abidə səviyyəsinədək ucalmışdır.

50-ci illərin ortalarında Fuad Əbdürrəhmanova Azərbaycan tarixi muzeyinin vestibülü üçün V.İ. Lenin büstünün hazırlanması tapşırılır. 1955-ci ildə ağ mərmərdən hazırlanmış portret-büst sadəliyi, lakonizmi və formaların tarazlığı ilə seçilir. Bildiyimiz kimi, Oktyabr inqilabının rəhbəri olmuş V. Leninin heykəlinin hazırlanması həmin dövrdə yalnız istedadlı və tanınmış heykəltəraşlara tapşırıla bilərdi. Heykəlin müəllifi kimi Fuad Əbdürrəhmanovun seçilməsi bu dövrdə gənc sənətkarın rəsmi dövlət dairələrində və Rəssamlar İttifaqında peşəkar nüfuza malik olmasından xəbər verirdi.

Heykəltəraşın portret-büst janrına olan marağı Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinin də portret-heykəllərinin yaradılmasında özünü büruzə verirdi. Heykəltəraşın bu janrda müxtəlif heykəltəraşlıq materiallarından istifadə etməklə yaratdığı portretlər arasında Azərbaycanın sevimli xalq şairi Səməd Vurğunun mərmərdən yonulmuş portreti xüsusilə seçilir. Sadəliyi, emosionallığı və poetik ehtirası ilə seçilən Səməd Vurğun obrazı gələcək monumental abidə üçün hazırlıq işi idi. 1957-ci ildə yaradılan portret sonrakı tam fiqurlu abidənin əsasını təşkil edərək, xalq şairinin dinamik plastikaya malik və poetik çılğınlığı ifadə edən portret obrazını canlandırır.

Fuad Əbdürrəhmanovun Nizami Gəncəvi abidəsindən sonra yaratdığı növbəti monumental heykəl “Azad qadın” (memar M. Üseyinov) abidəsidir. 1960-cı ildə ucaldılmış bu heykəl Nizami Gəncəvinin abidəsi kimi, Bakı şəhərinin ayrılmaz rəmzinə çevrilərək Azərbaycan monumental heykəltəraşlığının incisi hesab olunur.

“Azad qadın” heykəli sadəcə olaraq növbəti plastik sənət nümunəsi kimi qalmadı. O azadlığa, yeniliyə, inkişafa və tərəqqiyə can atan Azərbaycan

xalqının rəmzinə çevrildi. Öz çadrasını ataraq müasirliyə qərar verən azad Azərbaycan qadını xalqın ağır keçmişini, bu gününü və inamlı gələcəyini özündə cəmləşdirmişdir. Azərbaycanın tarixi keçmişində mövhumatçılığı və gender bərabərsizliyini ifşa edən heykəl obrazı azərbaycanlı qadının cəmiyyətdə dəyişdiyi yeri, rolu və hüququnu bir daha təsbit edirdi. Təsadüfi deyil ki, bu abidə yaranan gündən indiyədək Azərbaycan vətəndaşlarında “Ana Vətən” obrazını canlandırırmış, xalqın rəğbət və ehtiramını qazanmışdır. Dəfələrlə hündür olan və yuxarıya doğru daralan postament üzərinə qoyulmuş qadın fiquru mənəvi yüksəklik və müqəddəslik səviyyəsində ucaldılmış Azərbaycan qadınının obrazıdır. Ehtiraslı, dinamik və zahiri ekspressiyaya malik heykəltəraşlıq abidəsi eyni zamanda Azərbaycan qadınının məğrurluğunu və gözəlliyini vəsf edən bir himn kimi səslənir.

Heykəltəraşın ucaldığı növbəti abidə Azərbaycanın xalq şairi Səməd Vurğunun monumental heykəlidir. Silindrik postament üstünə qoyulmuş fiqur öz poetik ehtirası ilə seçilən xalq şairini sanki ilhamlanaraq şeir deyən zaman təsvir edir. Dinamik hərəkətdə təsvir olunmuş Səməd Vurğun, elə bil, öz məşhur “Azərbaycan” şeirini ona xas poetik ehtiras və çılgınlıqla xalqa oxuyur.

Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı monumental heykəllər sırasında müsəlman Şərqinin dahi şairi, tacik xalqının poetik iftixarı Rudəkinin abidəsi (memar M. Üseynov) də var. Abidənin təntənəli açılışı 1964-cü ildə Tacikistanın paytaxtı Düşənbə şəhərində baş tutub. Abidə Rudəkinin anadan olmasının 1100 illiyinin dövlət səviyyəsində keçirilməsi ilə əlaqədar hazırlanmışdır. Böyük tacik şairinin abidəsinin ucaldılması ilə əlaqədar müsabiqəyə təqdim olunmuş 115 layihə arasında Fuad Əbdürrəhmanovun layihəsi ən qənaətbəxş hesab edildi.

Yüksək postament üzərində qoyulmuş kor şairin fiquru sol əlini əsaya dayayıb, sağ əlini qabağa uzadaraq ağır addımlarla irəliləyən şəkildə təsvir olunub. Heykəltəraş üçün ən çətin məqamlardan biri orta əsrlər şairinin portretini yaratmaq idi. Rudəkinin əsərlərini yorulmadan oxuyan heykəl müəllifi şairin inandırıcı obrazını yaratmağa müvəffəq olur.

Heykəltəraş dahi mütəfəkkir-şairin simasında onun poeziyasında əks olunmuş insani xüsusiyyətləri göstərməyə çalışıb. Şairin poetik misralarının “arxa”sından görünən zəngin daxili aləmə, alicənablığa, müdriklik və insanpərvərliyə malik obraz sənətkar tərəfindən böyük məharətlə canlandırılmışdır.

Heykəltəraş bu əsərinə görə 1966-cı ildə SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının Qızıl medalına layiq görülmüşdür.

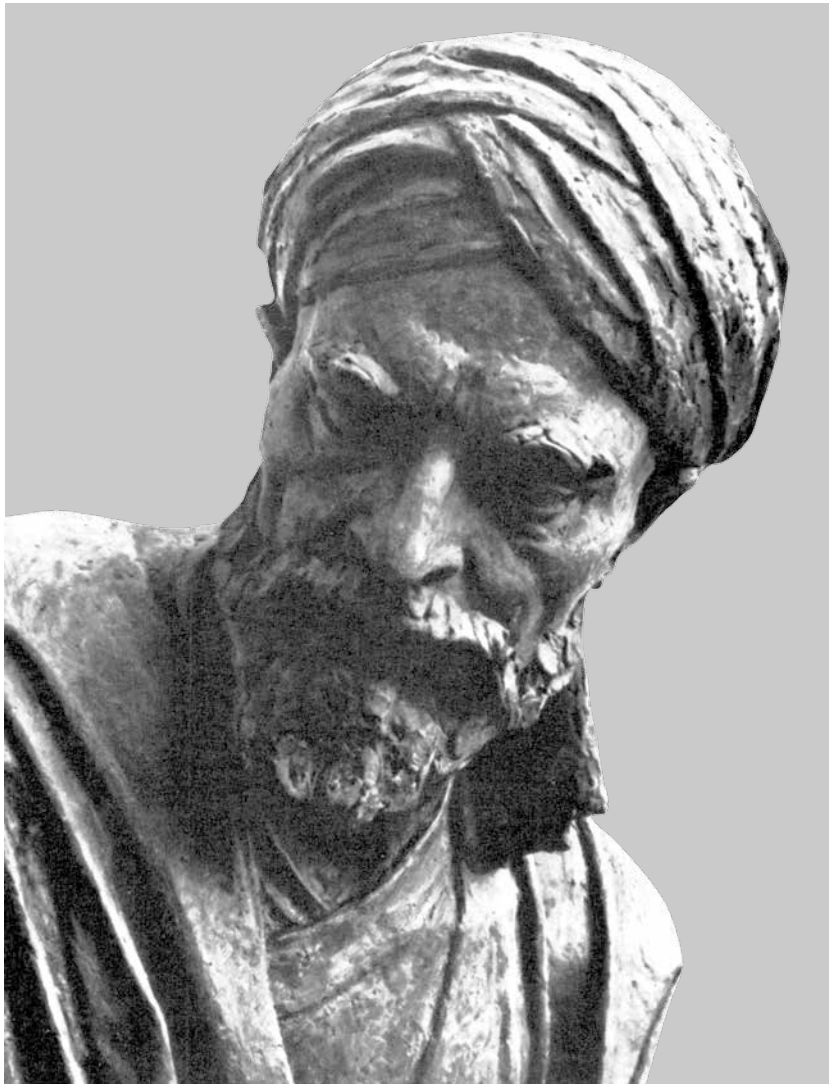
Fuad Əbdürrəhmanovun yaradıcılığında 60-cı illər yeni uğurlu

“Tacik şairi Rudəki”
Tunc, qranit, 1958

????
???????

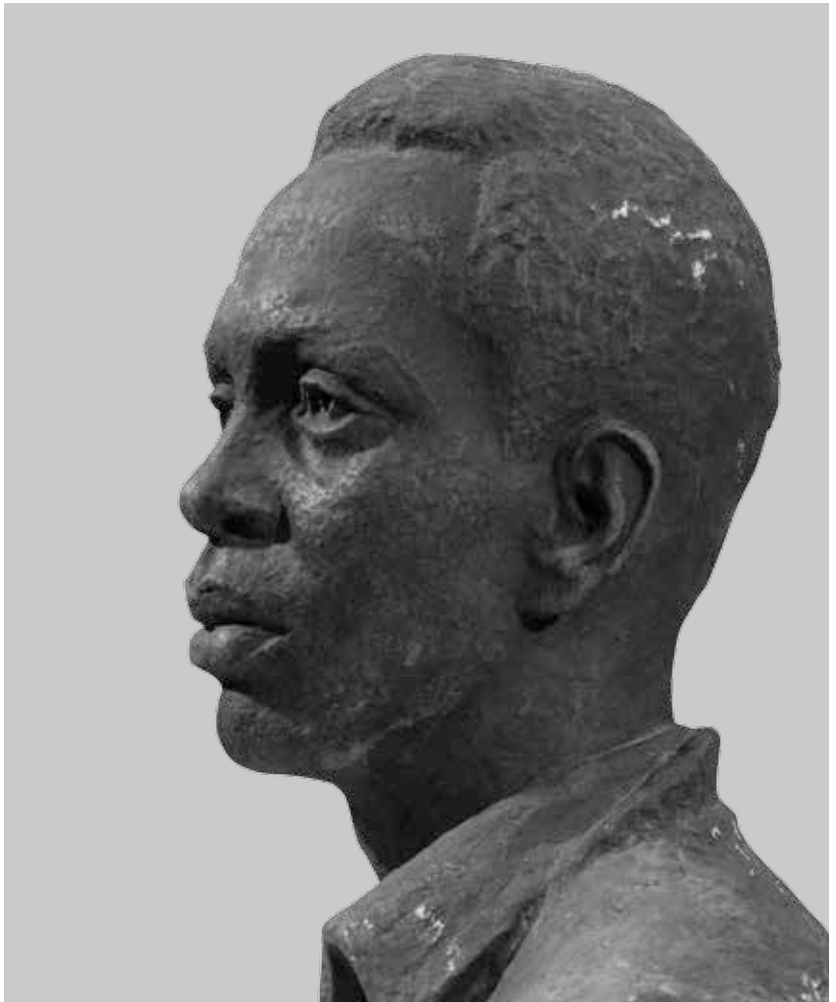
“Filosof Əbu Əli ibn Sina”
Tonlaşdırılmış gips, 1955-1956

????
???????

nailiyyətlərlə səciyyələnir. Bu dövrdə o, portret janrı ilə bərabər uğurlu monumental abidələr üzərində də işləyir. Heykəltəraşın bu illər ərzində yaratdığı istər kiçikhəcmli, istərsə də monumental obrazlar öz plastik zənginliyi, tipik xüsusiyyətləri və inandırıcı görkəmi ilə tamaşaçıların rəğbətini qazanmışdır.

Sənətkarın bu qəbildən olan əsərləri sırasında “Cənub sərhədlərimizi qoruyan” (1965) heykəl-kompozisiyası tamfiqurlu abidə olaraq sərhəd keşikçisi obrazını əks etdirir. Gəcdən (gips) hazırlanmış bu heykəl sərhədlərimizi “göz bəbəyi” kimi qoruyan sərhədçi fiqurunu Vətənə xidmət etdiyi zaman təsvir edir. Sərhədçilərin həyatına yaxından bələd olmaq

məqsədi ilə Fuad Əbdürrəhmanov bir müddət könüllü olaraq sərhədçilərin arasında yaşamışdır, nəticədə Vətən keşikçisinin obrazı böyük realizmlə yaradılmışdır.

Bu dövrdə yaradılan portretlər də təsvir olunan şəxslərin psixoloji aləminin zənginliyi və obrazların inandırıcılığı ilə seçilir. Bəzən qısamüddətli etüd xarakteri daşıyan belə heykəllərdə müəllif fərdi obrazın bənzərsizliyini, yalnız ona xas olan xüsusiyyətləri qabardaraq sanki tamaşaçıya bu obrazın təkrarolunmazlığını nümayiş etdirirdi.

Sadələnan xüsusiyyətlər Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Kubalı tələbə “Xesus”un (1963) portretində açıq-aşkar görünür. Səmimiliyi və ətrafa çevik münasibəti ilə seçilən qaradərili gənc oğlanın baxışında heykəltəraş zənci xalqların nümayəndələrinə xas antropoloji xüsusiyyətləri böyük

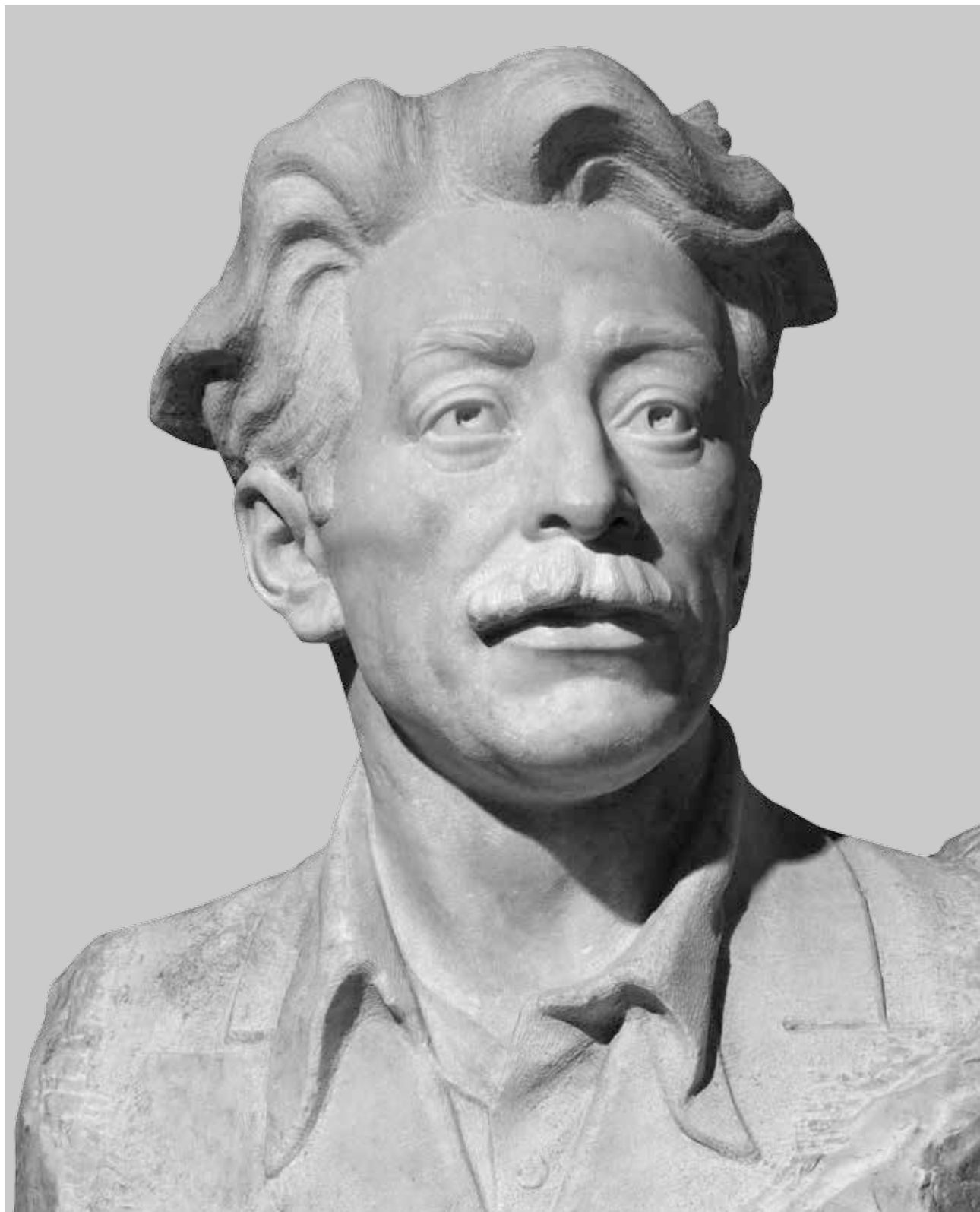
“Kubalı Xesusun portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1962

????
???????

“Şair Səməd Vurğunun portreti”
Mərmər, 1958

????
???????

**“Sənət məktəbinin əlaçısı Xəlilovun
portreti”**
Tonlaşdırılmış gips, 1962-63

????
???????

realizm və bədii inandırıcılıqla əks etdirib. Obrazın maraqlı məqamlarından biri Xesusun daxili aləmindən, qan yaddaşından irəli gələn “zəncilərin acı keçmişi”nə işarə edən acı baxışın incə təcəssümüdür. Bu cizgilər gizli və ilk baxışdan “görünməz” olsalar belə, daxildə gizlənmiş acı taleyini bürüzə verən incə əlamətlər heykəltəraş tərəfindən böyük həssaslıqla təsvir olunmuşdur. Obrazı səciyyələndirən bu cizgilər Xesus obrazının səmimiyyətini artıraraq ona tamaşaçı rəğbətini artırır.

60-cı illərin ikinci yarısında Fuad Əbdürrəhmanov yaradıcılığında yenidən portret-büstlərə maraq oyanır. Müxtəlif heykəltəraşlıq materialları, rənglər və fakturalarla yaradıcılıq eksperimentləri aparan heykəltəraş hər bir yeni obraz üçün müvafiq material və rəng seçir. Bu heykəllərin hazırlanmasında istifadə olunan heykəltəraşlıq materiallarının rəngi və

“Gənc fəhlənin portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1961

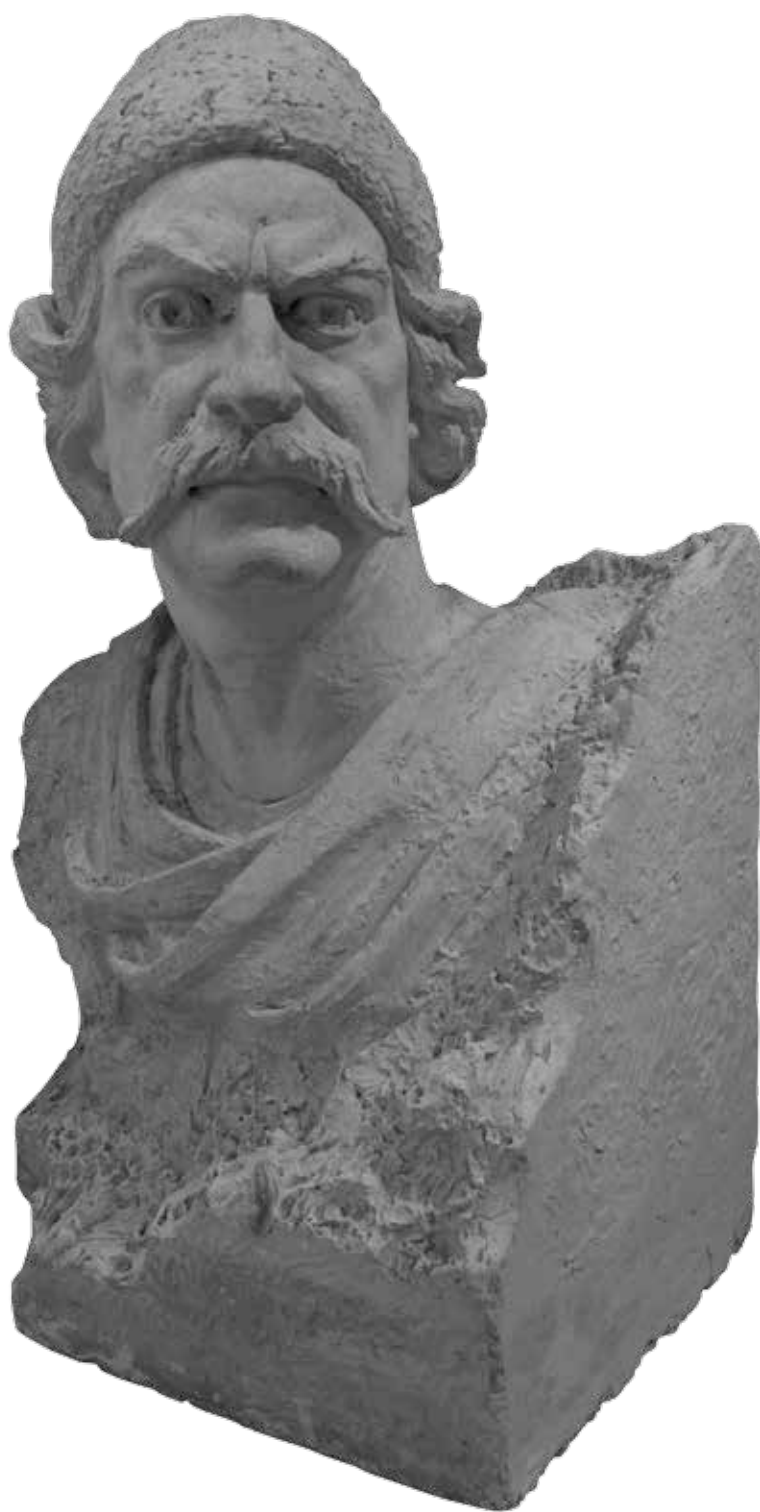
????
???????

fakturası obrazın açılmasında iştirak edir, onu daha da zənginləşdirir.

Deyilən məqamlar heykəltəraşın 1966-cı ildə yaratdığı Sovet İttifaqı qəhrəmanı “Mehdi Hüseynzadə”nin (Mixaylo) portret-büstünə də aiddir. Qəti baxışı ilə seçilən qəhrəman faşizmlə barışmazlıq və ölümə hazırlıq obrazını özündə təcəssüm etdirir. Mehdi Hüseynzadə obrazını yaradarkən heykəltəraş əsas diqqəti faşistlər tərəfindən edam olunaraq öz barışmazlığını və mənəvi məğlubedilməzliyini ifadə edən Vətən qəhrəmanı obrazı üzərində kökləyir.

Qəhrəman həmyerlimizin həyatına və faşistlərlə mübarizəsinə olan maraq Fuad Əbdürrəhmanovu “Mehdi Hüseynzadə” monumental heykəl layihəsi üzərində işləməyə vadar edir. Lakin heykəltəraşa xalq qəhrəmanının monumental heykəli üzərində apardığı işləri tamamlamaq qismət olmadı.

“Koroğlunun portreti”
Tonlaştırılmış gips , 1967-1970

????
???????

“Bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin
portreti”
Gips

????
???????

“Dramaturq Cəfər Cabbarlının portreti”
Gips, 1944

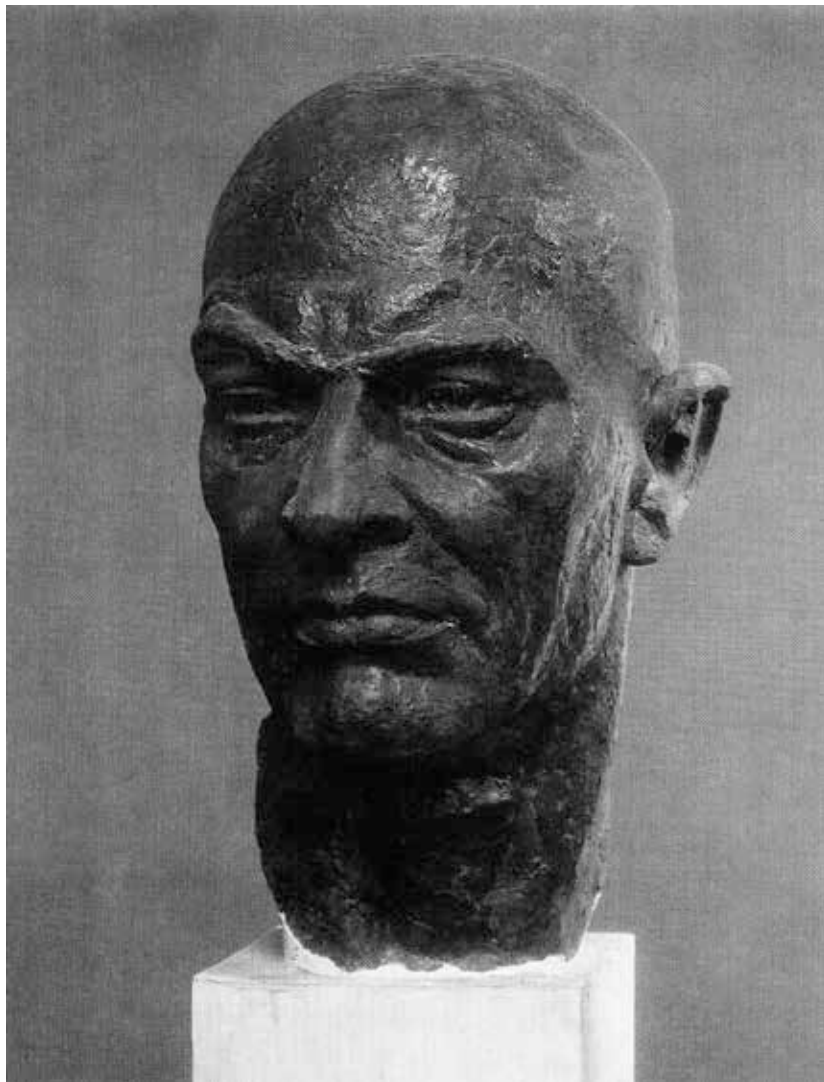
????
???????

Fuad Əbdürrəhmanovun emalatxanasında qalan Mehdi Hüseynzadə heykəlinin quraşdırılması Bakı şəhərinin parklarından birində artıq müəllifin ölümündən sonra, 1973-cü ildə baş verdi.

Bu dövrün son portreti heykəltəraşın “Avtoportreti”dir (1969). Qara tona salınmış gipsdə yapılan avtoportret həyatın müdrikliyinə sahib olmuş və bir qədər də acı həyat xatirələri yaşayan bitkin insan obrazını əks etdirir. Heykəlin gözlərində və sıxılmış dodaqlarında ifadə olunan kədər və acı xatirələr heykəltəraşın özündən belə asılı olmayaraq yaratdığı obrazda əks

“Avtoportret”
Tonlaşdırılmış gips, 1969

????
???????

olunaraq sənətkarın şəxsi həyatının acı məqamları barədə təsəvvürləri canlandırır.

60-cı illərin sonunda Fuad Əbdürrəhmanov portretlə bərabər monumental abidələrin layihələri üzərində işləyir. Bu zaman Azərbaycanın tarixi şəxsiyyətlərini heykəl-abidələr vasitəsilə əbədiləşdirmək qərarı bir sıra müsabiqələrin elan olunması ilə nəticələnir. Həmin müsabiqələrdə daima iştirak edən müəlliflərdən biri də Fuad Əbdürrəhmanov idi.

Abidəsinin qoyulması nəzərdə tutulmuş belə tarixi şəxslərdən biri də Azərbaycan xalqının əfsanəvi qəhrəmanı Koroğlu idi. Naməlum səbəblərdən abidə həmin dövrdə ucaldılmadı, lakin Fuad

“Dramaturq Cəfər Cabbarlının portreti”
Gips, 1944

????
???????

Əbdürrəhmanovun bu mövzuda işlədiyi layihə variantları onu göstərir ki, heykəltəraş Koroğlu obrazını cəsarətli, mərd və haqsızlığa qarşı barışmaz xalq qəhrəmanı kimi təsvir etmişdir.

Monumental abidə mərhələsinə çatdırılmamış, lakin çoxsaylı layihələrlə müəllifin obrazlı və plastik düşüncə tərzini nümayiş etdirən belə heykəllərdən biri də Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin xatirəsinə həsr olunmuş abidə idi ki, o da musiqinin doğma şəhəri Şuşada ucaldılmalı idi. Heykəltəraşın yaratdığı obraz ayaqüstə dayanaraq

düşüncələrə qapılmış yaradıcı şəxs obrazını təcəssüm etdirirdi. Xalq və klassik Avropa musiqisini məharətlə sintez edərək füsunkar melodikliyə malik əsərlər yaratmış Üzeyir Hacıbəyli obrazı Azərbaycan musiqisinin dünənini və bu gününü bir şəxsiyyətin simasında əks etdirməli idi.

Heykəltəraşın son əsərləri sırasında ən möhtəşəm abidə kimi Buxara şəhərində orta əsrlərin dahi təbib və mütəfəkkiri Əbu Əli ibn Sina (Avisenna) şəxsiyyətini tərənnüm edən monument diqqəti cəlb edir. Orta əsrlər müsəlman dünyasının dahi təbib, filosof və alimi İbn Sinanın tibb elminə həsr olunmuş nəzəri və praktik təcrübəsini əks etdirən kitabları onun ölümündən sonra uzun müddət müsəlman və Avropa həkimlərinin masaüstü vəsaitlərinə çevrilmişdir. Mənşəcə özbək tayfasından olan İbn Sina müasir özbək xalqının iftixarı sayılır. Dahi həkimin monumental abidəsinin Buxara şəhərində ucaldılması bir tərəfdən Şərq təbabətinin ümumdünya əhəmiyyəti və qabaqcıl nailiyyətlərinin, digər tərəfdən isə özbək millətinin tarixi dühalarından biri olmuş və Avropada Avisenna adı ilə tanınmış dahi obrazının tərənnümü idi.

Fuad Əbdürrəhmanov İbn Sina obrazı üzərində ilk dəfə hələ 1956-cı ildə Ümumittifaq müsabiqədə öz layihəsinə görə Birinci mükafatı aldığı vaxt işləməyə başlamışdı. Lakin heykəltəraş müsabiqədə qalib gəldiyi layihənin təbii ölçüdə olan tunc təcəssümünü görə bilmədi. 1971-ci ildə dünyasını dəyişmiş Fuad Əbdürrəhmanovun layihəsi yalnız 1975-ci ildə həyata keçdi. Abidə heykəltəraşın ölümündən 4 il sonra Özbəkistanın Buxara şəhərində ucaldıldı.

Xalq rəssamı, görkəmli heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanovun fəaliyyəti və fitri istedadı sayəsində Azərbaycan heykəltəraşlığı bir çox qiymətli abidələrlə zənginləşmiş və ölkəmizdən xeyli uzaqlarda şöhrət qazanmışdır.

Telman İbrahimov, Bakı, 2013

“Şair Məhəmməd Füzuli”
Beton, 1941

????
???????

FUAD ABDURRAHMANOV

Fuad Abdurrahmanov has gone down in the history of modern art as one of the 20th century's most prominent Azerbaijani sculptors. His monumental works depicting distinguished cultural figures, heroes and ordinary working people symbolise for Baku the achievements of the country's past.

The talented sculptor's statues can be seen beyond Azerbaijan: in Dushanbe (Tajikistan), Bukhara (Uzbekistan) and Ulan-Bator (Mongolia). The monuments erected in those fraternal nations convey for succeeding generations historical images of the great personalities of science and culture.

Abdurrahmanov's innate talent and creative achievements were, naturally, widely appreciated by his own people and state. He was awarded the honorary title People's Artist of Azerbaijan, as well as a number of State Prizes and was holder of the Order of Glory. He was an elected corresponding member of the Academy of Arts of the USSR and received the Academy's Gold medal for the statue he created in 1966.

Sculptor Fuad Abdurrahmanov was born in Sheki in 1915 into the family of Hasan Jafaroghlu Abdurahmanov, a local civil servant. The family moved to Yevlakh in 1929 and later relocated to Baku. In 1929, the young Fuad had entered the Art School in Baku to study sculpture. Even as a student his works featured in fine art exhibitions and attracted the attention of art lovers as well as his teachers.

One of the biggest cultural events of 1934 was an exhibition and scientific conference held in dedication to the great Iranian poet Ferdowsi's millenary. The exhibition included the first independent work by the young sculptor; it was a composition portraying Rustam Zal, the hero of Ferdowsi's "Shahname", shooting an arrow at the enemy. The figure created by the sculptor in the statue composition, not only describes Ferdowsi's main character but also achieves the personification of an Azerbaijani mediaeval warrior. There are features characteristic of a student's work in the sculptor's early work. There are some errors in the warrior's movement and appearance.

After completing his studies at the Art School, Fuad was admitted to the sculpture department of the I.Y Repin Leningrad Academy for Painting, Sculpture and Architecture in 1935. He graduated from the Academy in 1940 and began to demonstrate his brilliant talent in the early stages of

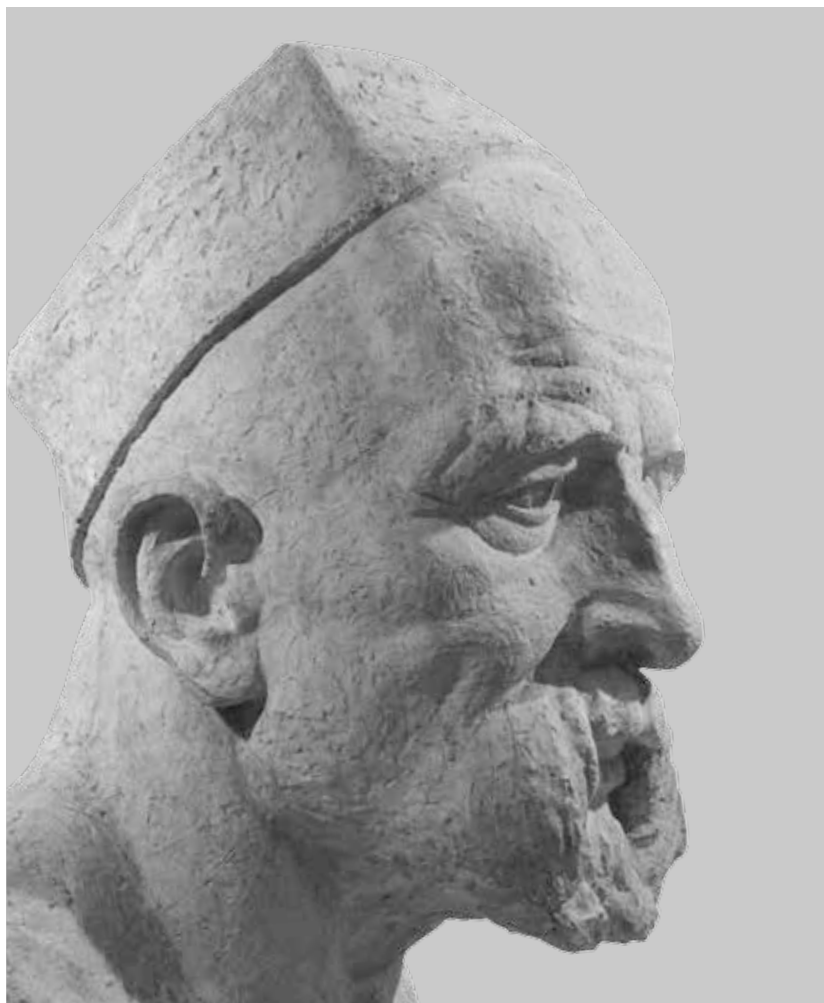
Nizamiyə həsr edilmiş heykəlin
quraşdırılması prosesində

????

his career. His talent had been well-grounded by his teachers, prominent sculptors Matvei Manizer and Viktor Sinaiski during his student years. He gradually attracted specialists' attention by entering small compositions in fine art exhibitions and practised various artistic-technical aspects and genres of sculpture, appropriating them to create images in different materials (clay, stone, marble, bronze etc.)

Consequently, from the 1930s Fuad Abdurrahmanov set out along his own artistic path, presenting his independently created works to the public.

With the completion of his education the sculptor returned to Baku and in the early stages of his career he worked on small-scale sculptures, particularly portraits, the most popular genre of the time after monumental work. In the new Soviet state, monuments to contemporary and historical figures were constructed to promote their role and position in society and win people's support. This icentral direction of state ideology opened new

horizons for sculptors.

The portraits he created in the mid-30s captured the images of prominent cultural and art figures and working people of Azerbaijan for their contemporaries. The portraits of Mirza Fatali Akhundzade, Asef Zeynalli, Abdurrahim bey Hagverdiyev and Uzeyir Hajibeyli, mostly busts, show the young sculptor's ability to create psychological depth.

These portraits, realistic in style, did not yet give any indication that the young sculptor possessed a particular vision of shape or independent style. He was only concerned to achieve realism of portrait in these works prepared from plaster casts and completed in bronze. The sculptor's specific 'visual angle' and originality of character are not yet apparent in these portraits which are thoroughly objective. While fully competent in

**“Tacik şairi Sədrəddin Ayninin
portreti”**
Tonlaşdırılmış gips, 1964-1966

????
??????

“Marşal Çaybolsan”
Mərmər, 1954

????
???????

terms of academic requirements, these portraits are a little weak in original artistic expression.

Following these busts came a portrait character of the great Azerbaijani actor Huseyn Arablinsky in larger format (torso) and more complex composition. Included in the portrait were a shoulder band and crossed hands which increased the expressiveness of shape and figure. He created the character of an actor living and rehearsing his role from within himself.

The result of further research into composition and character was the successful depiction of Huseyn Arablinsky’s artistic character, absorbed in thought.

This work, in size, structure and creative solution, is a measure of his enthusiasm and skill in creating monumental sculpture: the result also of a high level professional education from the USSR’s most respected art schools. Abdurrahmanov was an active participant in public and artistic

“Suxe –Bator”
Mərmər, 1954

????
 ???????

activities in Azerbaijan while he was student. One of the most important artistic events, which had great public impact, lay in preparations for the celebrations to mark the great Azerbaijani poet Nizami Ganjavi’s 800th anniversary. The Nizami Ganjavi Museum of Azerbaijani Literature, then under construction, had to be worthy of the great poet’s name and was to be designed as a pantheon of Azerbaijani literature in general. The facade of the museum was to be constructed with a loggia lined with arches and adorned with statues of the greats of Azerbaijani Literature. Molla Panah Vagif, Khurshudbanu Natavan, Jalil Mammadguluzade and Jafar Jabbarly’s monuments were considered for this. One of the monuments was to be a statue of the great 16th century Azerbaijani poet Muhammad Fuzuli. A contest was announced and hundreds of proposals were considered. The jury decided upon Fuad Abdurrahmanov’s proposal for Muhammad Fuzuli’s monument in the loggia. Of course Islam’s rejection of portraiture

and statues in mediaeval Azerbaijan meant that no realistic portrait of Muhammad Fuzuli's real features was available. In fact Fuzuli's portrait had to be created from his own works. The character of Fuzuli created by the sculptor in 1939 for the museum loggia, the consequence of intense research for the competition, has become the officially accepted portrait of the poet. He is presented standing, as someone receiving poetic inspiration and lost in deep inner thought, reflecting platonic love.

The first monumental statue created by the sculptor clearly demonstrated his ability to create large-scale sculpture. The poet created by the sculptor has a book in his hand and is in deep poetic thought, embodying a mediaeval thinker and lyric poet. In developing the overall shape of a statue, he tended towards simplicity and the broad brush, thus enhancing its

M. Məmmədyarovun portreti
Tonlaşdırılmış gips, 1949
 ????
 ???????

monumentality and statuesque character. Considering that the monument would be observed from distance and from some distance below, its creator reasonably decided against the use of plastic expression in various small features. Its generalized form and shapes and a successfully defined silhouette enhanced its status as a monument.

The outbreak of the Great Patriotic War in 1941, temporarily delayed the completion of the museum. The statue was created before the war (1938) but installed in the loggia after its end. The monument to Muhammad Fuzuli created by Fuad Abdurrahmanov is distinguished for its simplicity.

The sculptor's creative contribution to the Great Patriotic War included bas-reliefs of historical heroes of Azerbaijan, one method encouraged by the state of bolstering belief in victory and patriotic spirit at home. Abdurrahmanov's circular, bas-relief sculptures of Babek, Javanshir and Koroghlu were examples. In all three bas-reliefs the characters are described in profile and simple, basic silhouette.

For his work on the bas-reliefs he conducted historical research and created an image of the ruler of Albania, an ancient state on this land, based on historical chronicles and a lament on the death of the great ruler. There was the same problem in working on Javanshir's monument as with the preparation of Fuzuli's image: no realistic portrait of the Albanian ruler has survived to modern times. Following his intensive academic and artistic research, however, the Javanshir created by Fuad Abdurrahmanov is now accepted as the most successful portrait.

A bas-relief dedicated to Babek personifies a warlord popular for his extraordinary skill and bravery who waged an unequal struggle for 20 years against invading Arab forces in Azerbaijan's past. The sculptor stressed firm warrior-like features on the image of a warlord who was strong in his faith.

On the Koroghlu bas-relief, Abdurrahmanov reflected the folk hero character as dynamic in character and highlighted his hot-tempered and courageous nature as well as national characteristics.

In addition to these bas-reliefs, he also created a number of busts of contemporary heroes of the Great Patriotic War. These portrait busts praised the subjects' vivid qualities of sincerity, love and devotion to their motherland.

Fuad Abdurrahmanov's creative legacy, expressed with utmost professionalism in different genres of sculpture, was a significant contribution to the development of three-dimensional portraiture in Azerbaijan. As well as the heroic characters, he also represented cultural and artistic figures.

“Mehdi Hüseynzadənin portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1970-75

????
???????

The character created by the sculptor convincingly reflects Nizami Ganjavi, not as an ordinary man living a moment of his life, but as the great poet and thinker lives in people’s imaginations. The monument is regarded as the most successful statue of the 1940s for its form and it exercised a substantial influence on the later development of Azerbaijani sculpture.

The accuracy of its composition, figurative expression, proportionality and rhythm and, finally, its reflection of imagination about the poet projected it to the status of a nationwide symbol. It seems to pause for a moment and captures the mediaeval philosopher’s character in simple, concise features. The simple outline creates a complete, mature silhouette.

Busts of the greats of Azerbaijani culture were produced quickly, from a number of sketches, revealing a skill in creating compact and succinct artistic characterisations. One of this series was the portrait of dramatist and People's Writer Jafar Jabbarly. The dramatist's passionate and hot-tempered gaze was skilfully described as the essence of his character.

We would not be wrong, however in declaring the bust of Hero of the Soviet Union Hazi Aslanov to be the peak of the sculptor's portrait gallery of that time. Unlike previous portraits of chamber type, here the sculptor achieved to increase monumentality peculiarity through the method of generalization and simplification. Although the portrait completed in 1945 was among his small-scale sculptures, the bust was incorporated into an architectural ensemble some 3 years later, in 1948. The bust of tank troop General Hazi Aslanov was placed on a stele before an arch.

Hazi Aslanov's monument entered modern monumental history as a new style in the concept of memorial statue in Azerbaijani art. There is nothing similar in Azerbaijani sculpture in its unity of sculpture and architectural form in a single composition.

Fuad Abdurrahmanov was awarded the title Honoured Art Worker of the Azerbaijan SSR for his selfless, patriotic work in the war years, which heralded the outset of his work on monumental sculpture.

All artists in the republic were involved in the contest to create a monument to Nizami Ganjavi during preparations for the great poet's jubilee. Fuad Abdurrahmanov was among the contestants. Research for the project involved detailed, careful investigation and study of the great poet's work. The character arising out of this intensive effort, skill and creativity, was highly appreciated by the jury, who recommended that he should erect the monument in Ganja, together with architects S. Dadashov and M. Useynov.

The opening ceremony took place in 1947 and the monument was well-received by the public. The Stalin State Prize followed; the highest award of the time.

This successful characterisation of the poet and people's acclaim for the monument determined the main features of the statue of Nizami Ganjavi to be erected in Baku. This larger-scale monument required intensive work. Competition rules stated that this monument to Nizami Ganjavi was to be erected in front of the museum and complete the architectural complex.

Fuad Abdurrahmanov's proposal was judged the best of 60 entrants and he was charged with erecting a completed version. The sculptor, in collaboration with prominent Azerbaijani architect Mikayil Useynov, set to work.

"Mehdi Hüseynzadə"
Tunc, qranit, 1973

????
???????

“Gənc fəhlənin portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1961

????
 ???????

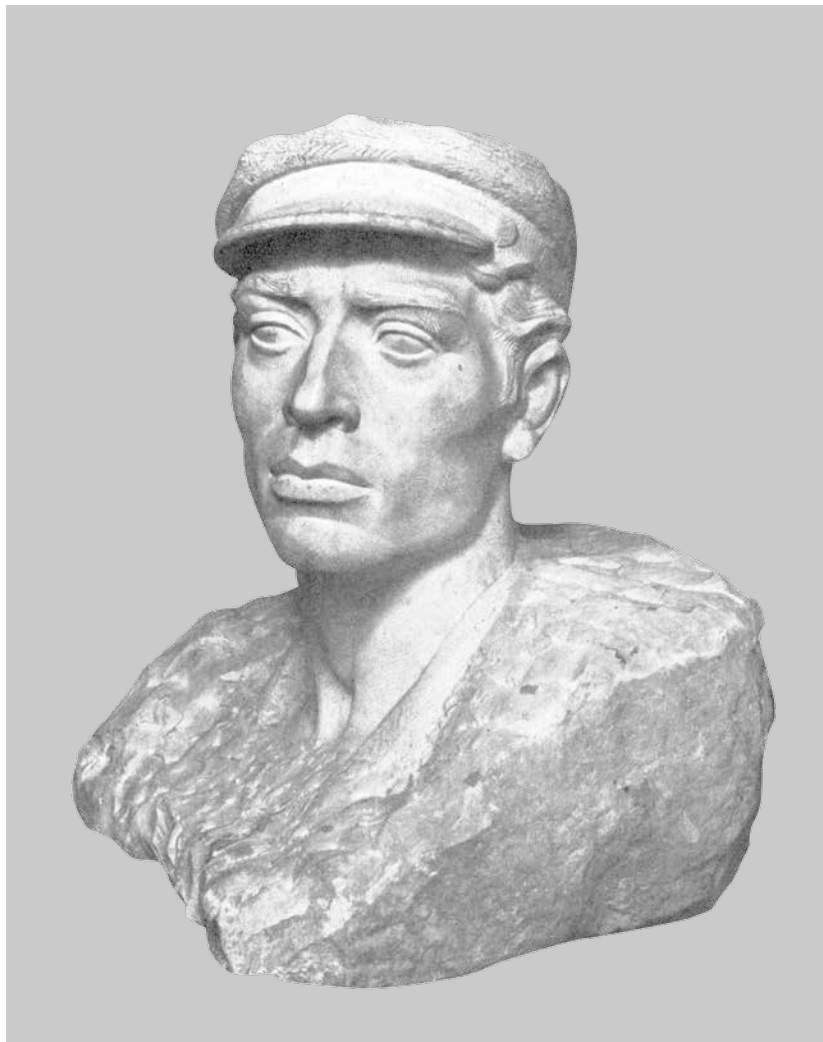
There are bronze bas-reliefs illustrating plots of the poems included in the great poet's immortal “Pentad” (Khamsa) at the base of the pedestal. They were produced by the prominent sculptor P. Khrunov.

This monument too, was much appreciated by people, art lovers and the state. The official opening was held in 1949 after the Great Patriotic War and the monument was awarded a State Prize. It is bronze, six metres high, stands on an octagonal prismatic pedestal of red marble, and adorns one the city's most beautiful squares – Nizami Square.

The character of the great poet, humanist and thinker created by the sculptor embodies the moral particularities: simplicity, rigidity and wisdom, that are most highly valued by Azerbaijani people.

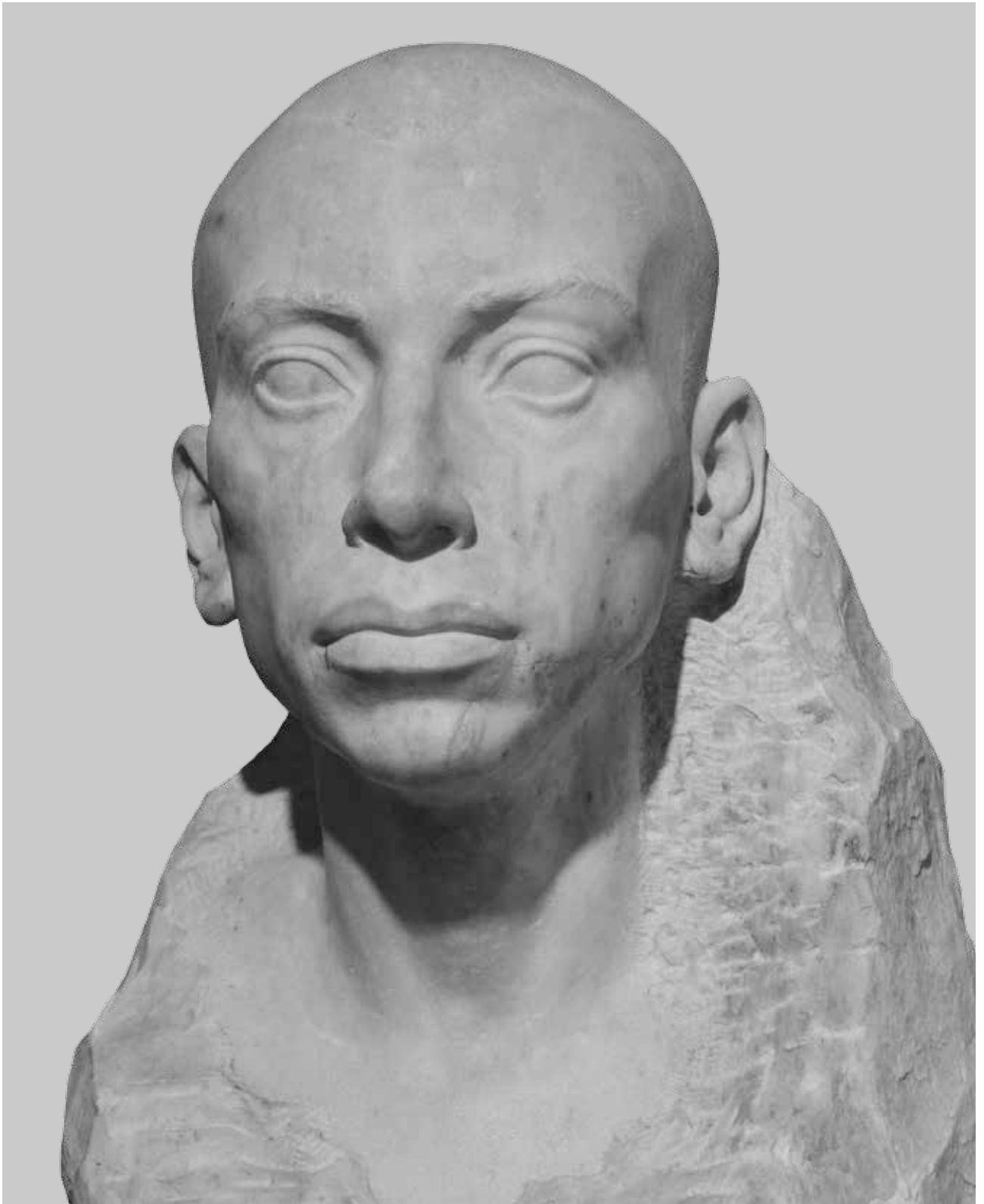
“Gənc fəhlə”
Gips, 1961

????
???????

The long-term research and discovery work done for the Nizami Ganjavi monument defined Abdurrahmanov's future range of interest and increased his interest in the characters of the great mediaeval poets and philosophers. This line of creativity, important and essential for the sculptor's legacy, led the sculptor to deeper desires to penetrate in mediaeval poetry, the art of the miniature, carpet-making and the richness of decorative art. In studying the masterpieces of the classic art, poetry and science of the Muslim east, the sculptor became a researcher-artist as well as a master of form.

His career after the Great Patriotic War evolved both quantitatively and qualitatively. Human subjects in the sculptor's works underwent deeper psychological and artistic penetration; he began to express with great skill

“Rəssam Səttar Bəhlulzadənin portreti”
Mərmər, 1947

????
???????

**“Sovet ittifaqı qəhramanı İsmail
Məmmədovun portreti”**
Tonlaşdırılmış gips, 1942

????
???????

the nature and inner lives of his subjects.

The sculptor’s research into additional methods of composition brought about new possibilities for sculpture portraits. The individuality, objectivity and artistry of these portraits again met with public favour.

Abdurrahmanov’s career, prospering from the 1940s, reached a peak of professionalism and maturity in the 1950s-60s. These were the years when the sculptor’s most successful and popular works were presented to the public.

There was then a resurgence of the country’s socio-political life, culture and art. There was democratization in most of these areas, this was the result of an escape from the iron grip of hard Soviet ideology.

The climate of independence and professionalism established in art and

culture, resulted in creative enthusiasm for art workers and it established productive conditions for the creation of new artistic works of global and professional significance.

The new political and cultural environment paved the way for independent artistic expression and allowed the appearance of art free of the stereotypes of Soviet ideology. Fuad Abdurrahmanov was prominent among the new wave of artists. He went on to create a number of successful portraits of his contemporaries-culture and art figures.

The portraits of skilful and popular architect Mikayil Useynov, prominent theatre artist Rustam Mustafayev and Sattar Bahlulzade, young and unknown to many at the time but distinguished for his unique talent, as well as other leading contemporary artists can be included here. In these portraits, as well as accurate portraiture of features the subjects' deep moral worlds, talent and fascinating characters are also revealed. There was an evident professional maturation and step up to mastership in the 1950s. In this decade the sculptor extended his scope to embrace almost all genres of sculpture. Monuments and small moulded, decorative statues, portraits and interior sculpture were all represented by notable works, featuring complex and interesting compositions.

Alongside these new genres, the sculptor did not neglect about his favourite portraiture. In those years, he demonstrated his skills of observation and presented the types of that time in various statues. State Prize laureate, Professor M. Sadigov's portrait statue (1950) was one of them. With character possessing inner moral riches and mighty intellect, it convincingly appraises the image of a progressive Azerbaijani intellectual.

As a sculptor Fuad Abdurrahmanov was not interested only in intellectuals but also in ordinary people. In his contacts with them he liked to define and assemble their simple but rich inner culture and high moral qualities. In these portraits he highlighted the subjects' dignity, inner pride, distinct personality, the humane qualities of their personalities and imparted their visual beauty.

An example is the statue of popular cotton planter and Hero of Socialist Labour Basti Baghirova. Her wisdom, firm will and delicate female features are expressed skilfully on the face of an ordinary labourer which also reflects inner moral harmony and great dignity.

Fuad Abdurrahmanov again demonstrated his ability to describe the best moral and human qualities and to reveal his subject's prominent features by his artistry.

He took the qualities of an ordinary person and elevated them to an embodiment of the citizenry as a whole; they became a symbol intended to

Великий
Доктор, Героический
Медик
ПЕТР АЛЕКСАНДРОВИЧ
1918 - 1944
Доктор
Православный Член
Священного
АМН РАССЛАВ
1918 - 1944

1918-1944
ОТЕЧЕСТВЕННАЯ
ВОЙНА
ПОЛКОВНИК
ПЕТР
АЛЕКСАНДРОВИЧ
РАССЛАВ

“General Həzi Aslanov”
Qranit, 1948

????
???????

generate pride in the nation.

This sculptor's particular creativity and talent is vividly and brilliantly apparent in his statue "Shepherd (Choban)". The small-scale figure of a shepherd represents sculpted portraiture with all the attributes of a monument. Abdurrahmanov, in extolling the generalized character of ordinary working people, promoted the human qualities of pride, nobility and diligence. The simple composition created by the sculptor, combined the artistic qualities of maturity and proportionality of form, posture, as well as the features and expressiveness of portrait. Fuad Abdurrahmanov was awarded the USSR State Prize for this monument that reflected the ideal citizen of the time. The following year his monument "Azerbaijani Woman" (1951) appeared as a symbol of Azerbaijan's past and future. A modern Azerbaijani woman with an active role in

the country's social life was defined as a character determining the moral and social image of new generations. In this work Fuad Abdurrahmanov depicted the character of modern Azerbaijani woman as a strong, independent and rich personality.

The monument reflects the sincerity, inner will and womanly charm characteristic of women of those times; she is in national costume with a book in her hand and stepping ahead confidently into a bright future. It reflects a woman character as having the leading and active role in social life which was common for that time. The image of a medal on the woman's chest, awarded to heroes of socialist labour, affirms the monument as a living symbol as well as being a social-portrait of a real person.

**“Xalq qəhramanı Cavanşirin
portreti”**
Tonlaşdırılmış gips

????
???????

“M. Sadıxovun portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1959

????
 ???????

In the mid 1950s Fuad Abdurrahmanov returned to bust-portraiture. These portraits, however, were substantially different from the bust characters of the 1930s. The experience of statuary and development of new idea about the character of sculpture were behind these changes. A tendency towards the monumental had already begun to appear in his busts; the result of a desire to appraise a character’s inner strength, moral beauty, social and national ideal via a real person. These creative desires combining with the sculptor’s masterly skill, broad imagination and selfless endeavour brought success.

Fuad Abdurrahmanov’s monumental busts in Ulan-Bator, Mongolia, dedicated to the great personalities of a friendly nation, can be numbered among such successful works. One of the portraits is of the leader of the

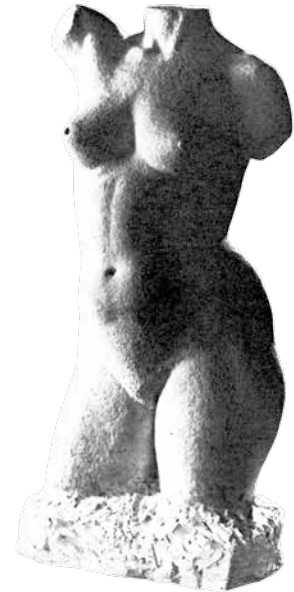
Mongolian People's revolution, Damdin Sükhbaatar and the other is Mongolian political leader, Army Marshal Khorloogiin Choibalsan. Sükhbaatar's monument is placed on the raised floor in his sepulchre in Ulan-Bator. Choibalsan's bust is in the Alley of Honour in Mongolia.

These bust portraits present a generalized shape and silhouette, not the detailed features of the face. They are monumental in form and perfectly suited to their urban location.

In the mid-1950s, Fuad Abdurrahmanov was instructed to erect V. I. Lenin's bust in the vestibule of the Azerbaijan Museum of History. The portrait-bust in white marble is distinguished by simplicity, concision and balance. Of course, a statue of the leader of October revolution had to be commissioned only from the most talented sculptors. The choice of Abdurrahmanov confirmed that the sculptor had professional standing with the official state bodies and the Union of Artists.

The sculptor's interest in the portrait-bust was also exhibited by the creation of portraits of prominent Azerbaijani personalities. One of the particularly distinguished portraits in this series, in which various materials were used, is of the great Azerbaijani poet Samad Vurghun, hewn from marble. Samad Vurghun's character, notable for its simplicity, emotion and poetic passion, was the basis of the upcoming monument. The portrait, prepared in 1957, formed the main part of the whole figure monument created later and captures the character, expressing the People's Poet's dynamism, mould and poetic hot-temper.

Following the statue of Nizami Ganjavi, Abdurrahmanov's next monumental statue was "Free Woman" (Azad Gadin - architect M. Useynov). Like the Nizami Ganjavi, this monument, created in 1960, became an inseparable symbol of Baku and is accepted as one of the masterpieces of Azerbaijani monumental sculpture. "The Free Woman" monument is no longer an ordinary sculpted creation but is a symbol of the Azerbaijani people's struggle for freedom, innovation, development and progress. The woman taking off her veil and opting for modernity, has concentrated the people's hard past, present and future in herself. This character exposing superstition and gender inequality in the history of Azerbaijan, defined woman's altered position, role and rights in society. It is no coincidence that this monument now embodies the character of "Motherland" and has won people's sympathy and respect. Standing

Qadın figuru
Gips, 1961

????
???????

“Staxanovçu A. Sadıxovun
portreti”
Gips, 1948

????
???????

on a plinth many times higher than the figure itself and rising upwards, is the embodiment of Azerbaijani woman as moral elevation and sanctity. The sculpture, dynamic, passionate and visually expressive, sounds as a song of praise to the pride and beauty of Azerbaijani women.

The next statue was the monument to People’s Artist of Azerbaijan Samad Vurghun. This figure, on a cylindrical pedestal, describes the People’s Artist, known for his poetic passion, as if filled with inspiration and in the process of versifying.

“Koroğlu” Barelyef
Gips, 1943

????
???????

“Babək” Barelyef
Gips, 1943

????
???????

“Cavaşır” Barelyef
Gips, 1943

????
???????

Samad Vurghun was depicted in dynamic motion as if reciting his popular poem “Azerbaijan” with typical fiery passion.

Other monuments created by Fuad Abdurrahmanov include the great poet of the Muslim East, the poetic pride of the Tajik people, Rudaki, (architect M. Useynov) which was officially opened in 1964 in Dushanbe, Tajikistan. The monument was erected on the occasion of national celebrations of Rudaki’s 1100th anniversary. Abdurrahmanov’s proposal was chosen from the 115 submitted to the competition to erect the great Tajik poet’s monument. The figure of the blind poet is shown leaning his left elbow on a walking-stick, stretching out his right hand and moving slowly forward. One of the most difficult nuances for the sculptor was the creation of the medieval poet’s portrait. He read the poet’s works unwearingly and achieved a convincing characterisation of the poet.

On the face of the great thinker-poet, the sculptor expressed the humane features of his poetry. The character of the poet’s rich inner world, the nobility and wisdom visible “behind” his poetic verses was fully captured by the sculptor. Fuad Abdurrahmanov was awarded the Gold medal of the USSR’s Academy of Arts for the monument.

The 1960s saw new the sculptor achieve new successes. He created successful monuments as well as portraits. The sculptures, large and small, that he created in these years were well received for their richness of form, characterisation and convincing appearance.

One of these works was “Protecting the Southern Borders” (1965), a figurative composition representing the guards. The cast monument describes the figure of a border-guard serving the country and protecting its borders with their very lives. Fuad Abdurrahmanov lived with border troops voluntarily for a period in order to acquaint himself with their work, resulting in a highly realistic depiction of the character of these guardians of the homeland.

The portrait sketches created in these years convey the fertile psychological world of the people imaged with persuasive characterisation. Sometimes in these quick sketches, the sculptor expressed the individual features of the subject ‘in bold’ as if to highlight his/her uniqueness to the viewer.

These particulars are quite clear in the portrait of the Cuban student Jesus (1963). In the look of the dark-skinned young boy, the sculptor demonstrated his sincerity and quick appreciation of environment, convincingly capturing anthropological specifics.

An interesting nuance is the gentle reflection of Jesus’ inner world indicating aspects of black peoples’ bitter past.

“Azad qadın abidəsi”
Tunc, qranit, 1958

????
??????

Although these features are secret and not apparent at first sight, the delicate signs hidden inside reflecting the past were sensitively described by the sculptor. These features, bringing out the character, strengthen the viewer's sympathy for Jesus' character.

In the second half of the 1960s, Fuad Abdurrahmanov returned to busts. Experimenting with various materials, colours and textures, he chose the material and colour appropriate for each new character. The colours and texture of the materials used to create the monuments help to open up the character and enrich it.

These nuances were applied to the bust of Hero of the Soviet Union Mehdi Huseyzade (Mikhailo) made in 1966.

This character of firm gaze personifies irreconcilability and readiness for death in the fight against fascism. The sculptor, when worked on Mehdi Huseynzade, focused on the character, expressing the resolution and moral invincibility of the hero who was executed by fascists.

His interest in the life of his heroic compatriot and his struggle

**“Memar Mikayıl Üseynovun
portreti”**
Gips, 1946

????
??????

against fascism obliged Abdurrahmanov to work on a monument to “Mehdi Huseynzade”. But he was unable to complete the work. Mehdi Huseynzade’s monument, standing in Fuad Abdurrahmanov’s studio, was set up in one of Baku’s parks in 1973.

The last portrait of this period was the sculptor’s “Self-portrait” (1969). The portrait cast in black tone reflects a complete human character possessing the wisdom of life and its sad memories. Sadness and bitter memories are expressed in the sculptor’s eyes and pressed lips. Independently of the sculptor himself these features revive images of sad moments in his personal life

At the end of the 1960s, Fuad Abdurrahmanov worked on both monumental projects and portraits. Then a decision to perpetuate the memories of historical Azerbaijani personalities resulted in the announcement of a number of contests. Our sculptor was, naturally, a constant participant. There was a plan to commemorate the legendary hero Koroghlu on horseback, but it was not realized then for unknown reasons, but Fuad Abdurrahmanov’s projections show that the sculptor planned Koroghlu’s character as a brave, courageous hero of the people struggling irreconcilably against injustice.

One of his projected works which did not materialise as a monument but demonstrated the author’s figurative and sculptural thinking, was a monument of the leading Azerbaijani composer Uzeyir Hajibeyli, to be erected in the musician’s native city of Shusha. The character created by the sculptor was standing and lost in deep thought. Hajibeyli’s character had to invoke his successful synthesis of folk and classical European music, creating fascinating works of melody and encompassing the past, present and future of Azerbaijani music.

Among the sculptor’s last works, a monument appraising the personality of the philosopher Abu Ali ibn Sina (Avicenna) springs to mind. A great medieval doctor of the Muslim world, philosopher and scientist, Ibn Sina’s books dedicated to medicine and his theoretical and practical experience, remained a textbook for Muslim and medieval European doctors long after his death. Ibn Sina’s Uzbek origin is proudly recalled by Uzbek people. The monument of the great doctor in Bukhara was erected to celebrate the worldwide importance and advanced achievements of eastern medicine as well as to reflect the great character, one of the most important characters in Uzbek history, known as Avicenna in Europe. Fuad Abdurrahmanov first began work on Ibn Sina in 1956 when he won the first prize for his project in an All-Soviet contest. But the sculptor could not see the bronze embodiment of his winning project in its final form. Fuad Abdurrahmanov

“Rəssam Rüstəm Mustafayevin
portreti”
Gips, 1947

????
???????

passed away in 1971, but his project was completed in 1975. The monument was erected in Bukhara, Uzbekistan four years after his death.

The work and natural talent of the prominent sculptor People’s Artist Fuad Abdurrahmanov enriched Azerbaijani sculpture with a number of valuable monuments and popularized it far beyond his country.

Telman Ibrahimov, Baku, 2013

“Şair Səməd Vurğun”
Tunc, qranit, 1958

????
???????

FUAD ƏBDÜRRƏHMANOV (1915 - 1971) Qısa tərcümeyi-hal

Nizamiyə həsr edilmiş heykəlin quraşdırılması prosesində

???????

1915-ci ildə - Fuad Əbdürrəhmanov Şəkiddə anadan olmuşdur

1929-1932-ci ildə - Azərbaycan Rəssamlıq məktəbində təhsil almışdır

1935-1939-cu illərdə - İ. Y. Repin adına Leningrad Boyakarlıq, Heykəltəraşlıq və Memarlıq İnstitutunda təhsilini davam etdirmişdir

1942-1948-ci illərdə - Ə. Əzimzadə adına Azərbaycan Rəssamlıq texnikumunda dərs demişdir

1943-cü ildə - Əməkdar İncəsənət xadimi adına layiq görülmüşdür

1947-ci ildə - Yaratdığı "Nizami Gəncəvi" abidəsinə görə Stalin adına Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür

1949-cu ildə - SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının üzvü seçilmişdir

1950-ci ildə - "Çoban" əsərinə görə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür

1956-cı ildə - Ümumittifaq müsabiqədə I mükafata layiq görülmüşdür

1956-cı ildə - Azərbaycan SSR Xalq Rəssamı adına layiq görülmüşdür

1957-ci ildə - "Çoban" əsərinə görə ikinci dəfə SSRİ dövlət mükafatına layiq görülmüşdür

1966-cı ildə - "Əbu Abdulla Rudaki" abidəsinə görə SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının qızıl medalına layiq görüldü

1971-ci ildə - Bakıda vəfat etmişdir

Nizami Gəncəviyə həsr edilmiş heykəlin təməlqoymasında

???????

Nizami heykəlinin təməlqoyma mərasimində

???????

Nizami Gəncəviyə həsr edilmiş heykəlin təməlqoymasında

???????

Fuad Əbdülrəhmanov bir qrup Azərbaycan rəssamı ilə Misirdə

??????

Fuad Əbdülrəhmanov bir qrup
Azərbaycan rəssamı ilə Afinada

???????

Fuad Əbdürrəhmanovun anası

???????

Fuad Əbdürrəhmanovun atası

???????

FUAD ABDURRAHMANOV (1915 - 1971) Short Biography

Was Born in Sheki

1929-1932 Studied at Azerbaijan Art School

1935-1939 Studied at I. Y. Repin Institute of Painting, Sculpture and Architecture in Leningrad, USSR

1942-1948 Worked as a Teacher at Azim Azimzade Art College, Azerbaijan

1943-Was Awarded a Title of Honored Figure

1947-Was Awarded Stalin State Prize for “Nizami Ganjevi” Monument

1950 Was Awarded USSR’s State Prize for “Shepherd” monument

1956 Won First Prize at the USSR Multi- Union Competition

1956 Was Awarded USSR’s State Prize for “Shepherd” monument second time

1957 Was Awarded a “Gold Medal” of USSR’s Art Academy for “Abu Abdullah Rudaki” monument

1971 Died in Baku

Balaca Fuad valideynləri

???????

Fuad Əbdürrəhmanov

???????